

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
1-2/2023

Parcon - Fénixcon 2022

Druhého prosince před polednem nás Jirka Doležal naložil před naším domem a za dvě hodiny a kousek jsme se ocitli na kraji Brna. Pak jsme ale vjeli do nějaké místní atrakce či pasti na Pražáky (zúžení čtyř pruhů do jednoho) a do Visty jsme se probíjeli nejméně další půlhodinu.

Naštěstí už bez problémů jsme se ubytovali, v perfektně fungující recepci jsem nechal balík knih pro vítěze CKČ, nafasovali jsme materiály s programem a několika zajímavými knihami, a v restauraci jsme vyhledali další dorazivší. Asi jako na prvního jsme narazili na Tono Stiffela, slovenská parta je tu už od oběda, zato na další Pražáky jsme se načekali. Na dálnici prý vběhlo stádo koní a tak byla uzavřena. Edita Dufková Bromová, tuším, dorazila někdy okolo desáté.

Tono dorazil s Lenonou a Katarínou z Hydry, které na Fénixcon přijely pokřtít několik svých nových knih. Do slavnostního zahájení jsme potkali ještě Jiřinu s Gilhadem, Honzu Vaňka jr., Honzu Kovanice, Pavla Kavánka z mosteckého SFK, Víťu Štacha, Randalfa a Strejdu Otavu. A také jsme vyzkoušeli menu v restauraci, tehdy ještě poloprázdné se svěží obsluhou.

Po otevření Fénixconu / Parconu, kterého se ujali Doktor s Pavlem Mikuláštkem, jsme jako každý rok čekali na přednášku doktora Šimůnka, inu špatně jsme četli program, ta byla v druhém sálku, což nám došlo nejspíše ve chvíli, kdy si Marek Tvrdý

začal na pódiu chystat přednášku o filmu Blade Runner. Přesunuli jsme se do správné poloviny zástěnou rozděleného sálu a vyslechli si výklad o tom, *Co pan Mendel nemohl vědět*, zajímavé srovnání vývoje představ o dědičnosti v posledních stoletích. Michaela zde pak setrvala na přednášce Hany Málkové: *Co fantastika zdědila po středověku*, já se šel připravit na Podzimní poradě ČS fandomu a pak dát řeč s Honzou Škorpíkem, Hankou Pěchulovou a dalšími Opaváky.

Porady se zúčastnili zástupci devíti českých klubů, které jsem hned nemilosrdně zkasíroval, a pak jsme schůzi s rovněž přítomnou předsedkyní Slovenského fandomu „Lulu“ Bockovou zahájili a vedli, protože Pa-gi po těch letech, kdy měl český fandom na hrbu, se cítí unavený a vyhořelý a vzdal se svých funkcí. Ani si nejsem jist, zda jsme mu nezapomněli poděkovat. Roky covidu a březnové dodatečné udělování cen fandomu vedlo ke chvilkovému zaváhání v tom, kdo má zítra obdržet fandomová ocenění, roky se o to starala Jiřina Vorlová, ale ta měla v poslední době zdravotní problémy jak sama, tak v rodině, a už to po ní nemůžeme chtít. Když jsme vše dali dohromady, dohodli jsme se na konání Jarní porady v Březové nad Svitavou u Franty Moravce.

Martin Králík mi hned předal první nominaci na Mloka za zásluhy, viz strana 2 dole.

Cesta a následný pokračování na str. 8

Obsah

Parcon - Fénixcon 2022

Čtenářův průvodce po Interkomu

Ludvík, Mlok, nominace

Hvězdný bulvár

Na Ostravsko nedám dopustit

Yoon Ha Lee: Krkavčí lest

Sci-fi aspekty Rychlých šípů

Bret Easton Ellis podává skrze Lunar

Park svědectví o sobě samém

1	Překladačské okénko
2	Zaslouženou radost všem
2	Kompletní výsledky CKČ 2022
3	Byl/a Cimrman nebinární?
9	Zapomenuté příběhy pošesté
10	Anketa Lidových novin
11	Tenkrát v Bratislavě
	Miroslav Bárta: Sedm zákonů
12	Netflix: Dark

14	Rozinky i hořké pilulky evoluce	24
15	Paradox angažovanosti	25
16	Časem s vědou - leden	26
18	Slasti poznání za kopu vajec	27
19	Časem s vědou - únor	28
20	Popularizace pro budoucí věk	29
21	Politika mocenské rovnováhy	30
22	Cena Karla Čapka za rok 2022	32
23	Slovenské století	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Tento Interkom obsahuje jako vnitřní dvoustranu kompletní výsledky Ceny Karla Čapka, jejíž 41. ročník byl v prosinci roku 2022 vyhlášen na Fénixconu. Proto jej vedle předplatitelů dostanou i všichni účastníci a porotci tohoto ročníku.

Bulvár končí Silvestrem, ale uzávěrku máme až o týden později, takže nemůžeme pominout státní svátek prvního ledna a vznik našich dvou nových republik. Fanoušci, kteří zažili Československo a náš společný odpor vůči komunistickému režimu, to budou chápat asi jako Honza Kovanec: *K radosti nad vznikem samostatného státu mne však nedonutíte, k té nepostačí ani vědomí, že jsem členem stále fungujícího Československého fandomu. Co mi dnes stále chybí, je druhá část československé státní hymny, kdy se z poněkud unylého pívě hospodského Kde domova mého pozvnes tatranský, vínem a borovičkou podepřený zbojnický zpěv s blesky a hromy.* Proto také na straně 21 přinášíme Opožděnou reportáž Tenkrát v Bratislavě Jardy Veise a Ondřeje Neffa. Jarda Veis vám navíc na straně 18 prozradí, v jaké další oblasti Jára Cimrman předběhl svou dobu, a Ondřej Neff pokračuje na straně 25 v úvaze o angažovanosti v literatuře, nejen té fantastické.

A protože pokračuje ruská válka, pokračuje na straně 30 i náš seriál o cestě do hlubin rusákovy duše.

Po dvou letech opět vycházíme jako dvoučíslo, o občasně nutnosti se uchýlit k tomto řešení jsem psal v minulém Interkomu. Fanoušci Kalendária a Třeštění Franty Houdka díky tomu dostanou dvojnásobný nášup za leden i únor. **Zdeněk Rampas**

Ludvík, Mlok, nominace

Ludvík

Jiřina Vorlová, SFK Atair, nominuje **Vilmu Kadlečkovou Klímovou** za dokončení osmidílné pentalogie Mycelium, takto nepřehlédnutelného milníku ve vývoji české SF/F.

Zdeněk Rampas, SFK BC, nominuje **Mirka Dvořáka** za práci na knihách *Mlok 2022* a *Kočas 2022* (i těch předchozích).

Ľubomír „Dáreček“ Záborský, SFK Andromeda, nominuje **Standu „Strejdu“ Otavu** za přínos k organizaci Bilconu 2022 (i těch předchozích).

Mlok

Zdeněk Rampas, SFK BC, nominuje předsedkyni Slovenského fandomu **Lucii „Lulu“ Bockovou** za dlouholetou organizační práci, kterou začala ještě za Šimona a pokračuje v ní dodnes, a také za moderování Vyhlašování CKČ (spolu s Pagim).

Jiřina Vorlová, SFK Atair, nominuje **Romana „Doktora“ Hrušku** na mnohaleté pořádání Fénixconů, zvláště těch spojených s národním conem Parcon.

Martin Králík, SFK Quasi, Bratislava, nominuje **Alexandru „Sašu“ Pavelkou**, spisovatelku a fanynku pracující jako šéfredaktorka serveru fandom.sk

Předplatné i doplatné na 2023

Zaznamenal jsem, že nejpořádnější z vás s příchodem chladných dní již myslí na zimu a příští rok, a začali posílat předplatné na rok 2023. Beru to jako povzbuzení a oznamuju, že přes rostoucí inflaci nezvyšujeme cenu předplatného.

Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Stále **400 Kč** (respektive 17 euro, nebo podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste, napište mi. **ZR**

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 1-2/2023 (362)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla

Martin Bílý, Ivo Fencl, Grobenius,
Jiří Grunt, Eva Hauserová,
František Houdek, Viktor Janiš,
Martin Jiroušek, Jára Mikovec,
Pavel Mikulášтик, Ondřej Neff,
Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr.,
Jaroslav Veis

Fotografie

Dáreček, Jan Zátorský, MAFRA,
Radovan Zítka

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Petr Habala,
Jan Haberle, Dalibor Čáp, Daniela
Kovářová, nakl. Epocha

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 8. 1. 2023

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

interkom 1-2/2023

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto o dárcích a Vánocích

Dvě blondýnky vejdou do lesa, za chvíli se zase sejdou: Tak co? – Nic. – Tak vezmeme neozdobenej.

Airo

– Haló, to je psychiatrie? Koupila jsem si kozačky za deset tisíc a můj muž na ně kouká jako blázen...

Lokátor

Kohn: „Loni jsem koupil ženě norkový kožich za dvě sta tisíc. Půl roku se mnou nepromluvil.“

Roubíček: „Aj vaj, nelbil se jí?“

Kohn: „Ne ne, tak zněla dohoda.“

Chrochtadlo

Rusákům na Ukrajině bude místo dědy Mráze nadělovat strejda Himars.

Ježíš

♦ ♦ ♦
● **1. prosince** pořádá Kristin Olsonová Vánoční večírek. Dorazili jsme jako první, protože Michaela pak měla ještě setkání se spolužáky ze střední. Kancelář literární agentury se ale brzy zaplnila. Viktor Janiš to popsal jako Klímovský večírek bez Klímových, těm se to nehodilo, ale dostavili se Honza Vaněk jr., pak Richard Podaný a nakonec Richard Klíčnick a po něm jeho Tereza. Ze mně známých ještě Geňa z Arga. Já si povídal s Kristininým manželem Petrem, nedávno obhájil doktorskou práci, tak jak si o matematice může povídat čtyřicet let nepraktikující RNDr. s poučeným laikem.

Z Benjaminu už je skoro mladý muž, na dvou stolech nachystal vzorky několika druhů pokroutek, které připravila děvčata z Litagu, a nabízel je kolemjdoucím jako produkty své pekárny, později se rovněž staral, aby nikdo neodešel bez výslužky. Tehdy jsme to tak neocenili, ale druhý den ráno, to byla jiná...

Večer koukám, že trapáci z Googlu upravili své logo do podoby žárovek svátečního osvětlení s vysvětlujícím textem „Sváteční sezóna 2022“. A já se tak těšil, jak budu uražen slovem Vánoce.

● **2. prosince** po snídani z Benjaminovy pekárny vylezu z domu a je mi to jasné: jedeme na Fénixcon, takže začala opravdová zima.

Ale v pohodě, opět se vezeme s Jirkou Doležalem, jen tentokrát bez Jarky, ta ještě doléčuje nějaké pod/zimní nadělení. Více na straně 1, ale co se nevejde do reportáže, i zde, hlavně asi fotografie.

● **4. prosince** Jirka Grunt poslal dvě super recenze, které jste si mohli přečíst už v minulém IK.

● **5. prosince** se i u nás všude začalo psát o chatovacím robotu ChatGPT. Díky tomu humbuku si už umím lépe představit, co Stanislaw Lem myslel

tím, že stroje jednou budou data nejen zaznamenávat a uchovávat, ale i vytvářet či generovat.

Na konci minulého měsíce jsem dopsal povídku o neuronových sítích a jejich učení, za týden nato si připadám jako Jára Cimrman (ten binární, viz str 18) na patentovém úřadu.

Třeba Viktor Janiš píše: Ta umělá inteligence, to je teda číslo. Tohle mi napsala na pobídku „Napiš rýmovanou báseň o smutné řízené střele s plochou dráhou letu, ve stylu Alfreda Tennysona“. Trvalo jí to asi vteřinu a od té doby hledám na podlaže někde svou čelist.

In the depths of the ocean blue

There lies a cruise missile so true

But despite its sharp and sleek design

It feels a sadness deep inside

For though it was built for destruction

It longs for a different construction

To glide through the sky with grace

And leave a trail of beauty in its place

But alas, it is doomed to fulfill

The orders of those with a darker will

And so it must carry out its task

Leaving a trail of destruction in its wake

Oh cruise missile, how I feel for thee

Trapped in a world of violence and misery

But though your fate may be grim

Remember, beauty lies within.

● **6. prosince** hlásí Franta Novotný, že je doma z nemocnice, a Miloš Ferko poslal seznam slovenských novinek. Kiyomi posílá souhlas s ilustrováním antologie a ptá se, kdy dostanou obrázek. A naše ilustrátorka Kristýna poslala fotku svého krásného miminka.

● **7. prosince** Pavel Mikulášтик na Fandom.cz vyvěsil výsledky Ceny Karla Čapka právě na FXC vyhlášeného ročníku, vizte strany 15 až 18.

Večer v pizzerii Grosetto večeríme s Dášou Heřtovou a Petrem Svoreňem, pochlubil jsem se svou produkcí. Petr se chystá vydat fotografickou publikaci složenou z jeho snímků a Petr jr. se nám podívá na překlady v Bradbury's Shadow.

● **8. prosince** Sargo potvrzuje účast Mikovcových na středním večírku. A snad se ukáže i Pavel Dobrovský.

Odpoledne vyrážím do Epochy za Zdeňkem Pobudou, stále má frmol s knihou o Bohemce, ale i tak jsme si popovídali jako už dlouho ne. Na FXC nejel kvůli nějaké chřipce, ne že by se zhoršila jeho nemoc, navíc okolo čtvrté dorazil i Tomáš Němec, a tak jsem v Epoše pobyl déle, než jsem plánoval.

Následovala cesta do Čáslavské (XB-1 dvanáctka stále ještě není) a odtud Na Břežanku. Už tam byl Franta Novotný a zrovna líčil svou ope-

Kotleta, Lulu a Miloš Lacika na FXC 2022

rační anabázi (na stůl se chirurgům dostal až na třetí pokus, poprvé dostal přednost vážnější případ, podruhé zase neměl správně draslíku či čeho v krvi), díry do břicha bolí, ale už týden po operaci vyrazil na docela dlouhou procházku do naší čtvrtě hospody. Tam také asi poprvé zavítal plzeňský Dáreček. Hned jsem si mu řekl o fotky z FXC, najdete je na straně 7.

Mezitím nedaleko odtud v knihkupectví Fantázia Vilma křtí *Čepele Azylu* Lucie Lukačovičové, a protože každý dobrý skutek musí být po zásluze potrestán, byla z toho nemocná takřka až do Silvestra.

● **9. prosince** posílám do SF klubů text: Ahoj vespolek, v Interkomu 12/2022 je výzva, abyste do uzávěrky lednového čísla, čili asi 10. ledna 2023 poslali na adresu Interkomu (mou) své kandidáty na Ludvíka a Mloka. Pro jistotu to ještě jistím tímto mailem. Hlasovat se o nich bude na Jarní poradě v Březové příští rok po Velikonocích, ještě upřesníme.

Jarda Veis poslal fejeton ze stany 18, Jiřina Vorlová první návrhy na Mloka a Ludvíka. Franta Novotný ještě trochu zapracoval na novele „Nanebevzetí poručíka Frýdla“, hlavní součástí knížky „A králův bude dost“, a poslal mi ji. A já rozesílám Interkom zahraničním předplatitelům a vůbec milovníkům PDF.

● **10. prosince** mi poslala Kiyomi dotaz na další českou záležitost, co znamená „rusutur“ v povídce *Výprava, která propadla?* Cítím, že na mě něco leze, asi to také znáte, bolest velkých kloubů, škrábání v krku, tak trávím den v posteli a doháním spánkový dluh. V bdělé přestávce čtu anketu Kniha roku Lido-vých novin. Na straně 20 najdete vhléd kulturního barbara.

Dáreček poslal balík fotek z FXC, snad podle nich sesmolím reportáž, jak vás znám, nikdo jiný to za mě neudělá.

● **11. prosince** už je mi lépe, potažmo nevím, zda mě tělo bolí kvůli nějaké třídní chřipce, či z dlouhého povalování, tak zase sedím u PC a pracuju na lednovém IK.

Domlouvám se s Ivanem Adamovičem na předání Planety Eden, kterou pro Jardu Olšu a mě nakoupil. Asi knihy nechá v Jalně, kde je vyzvednu spolu s Interkomem.

Vpravo nejmladší vítěz Daidala František Jirka – 7. místo za Malou žilálí loupež

● **12. prosince** píše náš kamarád Mirek Dvořák z Brna, že všechny pokusy dostat Kočas do Prahy ještě před Vánoci, jak si to přeje Jiřina, selhaly. Co bychom pro ni ale neudělali, napsal jsem Fifi do Kosmasu, zda nebudou mít místo v autě, kterým zavážejí knihy do Brna. Ta ještě ten den domluvila převoz 95 kg knih a poslala mi číslo na řidiče.

Ozvala se Eva Hauserová, že se možná ukáže na středečním večírku, neb Cyril je sněhem zavátý v Londýně a nebude se tak dožadovat její péče. Vzhledem ke stavu svých průdušek píšu, že se těšíme, ale že večírek zatím není jistý.

Večer přihlašuju nějaké své knihy (*Pohádky z našeho domu* a *Rudou šňůru*) do Magnesie Litery. Koukám, že tam ještě visí texty a data prvního kola. Ona se ta ML alespoň organizačně od naší Akademie tolik neliší. ☺

● **13. prosince** poněkud šlím z mimoběžných, protiběžných a souběžných zpráv o tom, kolik Kočasů a jak by se mělo z Brna dostat k Jiřině.

A večer odvolávám zítřejší večírek, stejně by to vypadalo, že na hosty kašlu.

● **14. prosince** píšu Kiyomi, že obálka antologie bude nejdříve za týden. Věřím, že v japonských nakladatelstvích mají s ilustrátory stejné zkušenosti jako u nás a moc je to nepřekvapilo. Doufám, že kvůli tomu teď nikdo nebudou nůž na seppuku.

V Brně mezitím Mirek přeložil knihy do auta, které zítra pojedou do Prahy, snad bude dálnice průjezdná a ne pod sněhem.

A mně Akontext dovezl bednu miniknih pro Martina Petišku: *Knížkověty, Kočkověty a Zpěv robota Amádea*.

● **15. prosince** před druhou volá Fifi, že Kočas je v Kosmasu. Telefonuju Jiřině a ta hlásí, že jsou s Gilhadem před Kosmasem, tak jen vyřizuju, aby si svůj podíl vyzvedla u pana Davida.

Odškrtnu si z mentálního seznamu závazků jeden nevýznamný bod a jdu do sprchy. Když jsem kompletně mokrý, volá Fifi, že na Kočasu je jiná cena než na objednávce. Volám Mirkovi Dvořákovi do Brna, po včerejší nakládce také není úplně fit, a ten alespoň zkontroluje, že cena je uvedena jen na obálce,

že není ještě v tiráži a jiná. Takže to máte, milí čtenářové, o 6 kaček levnější.

A mezitím Vilma na Myceliálním fóru NYXu odtajnila stodvacetistránkový text o zvratech ve vývoji románu a od prvních nápadů na povídku... Dobře vám rádím, pokud už za sebou nemáte osmý díl, nečtěte to, Velká Snovačka je upřímná a podrobná...

● **16. prosince** Slovenský parlament vyslovil nedůvěru vládě, pokud jste četli knihy Pavla Kosatíka (str. 32), nejenže se nedivíte, ale nejspíše jste to čekali.

Odpoledne jedu pro Interkomu a Planetu Eden do Jalny. Od rána si připadám nějaký zdravější, tak si to užívám. Navíc mi na náladě přidal Richard Klíčnick, když mi přeposlal obálku od Mikuláše Podprockého. Hned jsem ji poslal do Japonska a jsem zvědav na reakci. Večer,

když čerstvě probuzený a plný energie volá Jarda Olša jr. z LA, už zase kašlu jak tuberák. Ale tolik síly, abych se pochlubil obálkou, jsem našel. Nějak podobně se zničila i Jiřina, která po celém městě roznášela autorské Kočasy.

A mezitím asi desetina pozvaných (ostatní včetně nás jsou nemocní) slaví dvaatřicáté narozeniny Richarda Klíčníka.

● **17. prosince** z Berlína dorazily korektury *Deníku 2038*.

● **18. prosince** jsme se s Vilmou dohodli, že už je čas myslet na Silvestrovský večírek. Vymýšlím pozvánku.

Přes den se Eduard Petiška ml. zastavil pro Martinovy knížky: *Kočkověty*, *Knižkověty* a *Píseň robota Amádea*. Asi mé poslední opusy tohoto roku.

Z Brna od Pavla Mikulášтика a Mirka Dvořáka dorazily materiály o CKČ a Mlokoví, vizte stranu 15.

● **19. prosince** došlo z Japonska velmi pochvalné schválení obálky Mikuláše P.

Po poledni vleču balík Kočkovět do Zásilkovny pro kočičí útulky. Samozřejmě ta naše ve Vinotéce se ukáže být pro nemoc zavřená (o internetu zjevně ještě neslyšeli), tak šlapu k autobusu, který mě doveze na Veleslavín.

Ze zbytku sil jsem rozeslal pozvánky na Silvestr a dokoukal první řadu německého Netflixu *Dark*, učinil jsem tak asi pod vlivem čípků, či co mě to trápí. Ani si nejsem jist, kdo mi to doporučil.

● **20. prosince** je už třicátý den ruské války. Bratříček se na twitteru omlouvá, že dnes nevysílá, aby byl čerstvý na zítřejší Operaci naděje. Nejlepší odpovědí mu byl dotaz, zda i tak se mu mají posílat televizní poplatky?

● **21. prosince** shořel tři tisíce ruský tank a zítra to bude sto tisíc Rus, u kterého už není naděje, že se zamyslí, jestli jeho podělaný život stojí za další rozšíření svaté matky Rusi. Na druhé straně už s jeho apatií, hloupostí a fatalistickou odevzdaností nemůže počítat ani Putin.

Když se to číslo před časem blížilo padesáti tisícům, napsal jeden známý, že původně chtěl Ukrajinčům posílat euro za každého zabitého Rusa, ale vzhledem k tomu, jak inflační je to jednotka, bude posílat jen korunu. Co asi říká dnes?

Ráno jsem si přivstal, abych stihl Bratříčka, an od deseti vybírá na terénní sanitku pro naše zdravotníky na Ukrajině. Bratříček za půl hodiny vybral 100 000 Kč na zdravotnický hummer (pancéřované auto), pak se ukázalo, že jeho asistent Patrik nestihá sčítat příspěvky na transparentním účtu a on to byl už milión. Úspěchu celé akce jistě dopomohly i vstupy osobností jako Matyáš Zrno, Jakub Szántó, Jana Černochová, Dalibor Dědek a maskovaní hrdinové přímo z bojiště.

Mezitím: Zelenský přišel do Bílého domu v typických zelených kalhotách a vojenském svetru. Ladislav Špaček spáchal sebevraždu.

Jie

Sbírka nabírá na tempu, před poled-

nem to vypadá, jako by spadla Fio banka, tedy její Internet Banking, nebo alespoň okamžité platby.

Po sedmi hodinách Bratříček řekl, že počká na pátý meloun a půjde se najíst. A jak řekl, tak udělal. Ale peníze chodily dál a nakonec se na kontě objevilo více než šest a půl miliónu.

Večer na FB vyhlásil Ivan Adamovič soutěž: Zkuste hádat (a ne vyhledávat), kdo jako první použil v českém prostředí (tištěném médiu) pojem DYSTOPIE ve smyslu negativní utopie, neblahého stavu budoucí společnosti?

(Ten termín, což jsem nevěděl, má také svůj význam v lékařské terminologii.)

ŘEŠENÍ: Po 38 minutách a s malou nápovědou správně odpovídá Anna Červená: byl to MILOŠ ZEMAN!

V roce 1969 napsal s kolegou Otou Šulcem drobný Futurologický slovníček a tam je podle digitální knihovny Kramerius první nelékařský výskyt. Řekl bych, že heslo napsal Zeman, protože ve stejné době psal o dystopiích diplomku. Více se po něm začal v literárním a politickém smyslu používat až v 80. letech, do té doby se říkalo spíše antiutopie. **Ivan Adamovič**

● **22. prosince** odpoledne odvázně vyrážím do města rozdat nějaké dárky a jiné dostat. Velkou obchůzku jsem zahájil cestou nejprve Miše pro knížky (zásoba Skotů nahoře bez na celé Vánoce), pak do Krakatitu, kde jsem jiné knihy (vesměs od Martina Gilara) nechal pro Staňu Kučovou, odtud do Čáslavské pro XB-1 a (lednovou) Pevnost. U Filipa jsem chvíli setrval, když tam zrovna nerušili zákazníci, tak jsem líčil německý seroš Dark. Někdy v tu dobu mi došlo, že jsem doma nechal Interkomu, ale pak Filip připomenul, že se za týden uvidíme v MaTu. Pak jsem vyrazil na Břežanku, kde by se měl objevit Franta Novotný. Ten už je po operaci docela vzpomáтанý, přinesl mi Kingovu *Temnou věž* jako komiks, já pro něho měl sbírku aforismů o kočkách a novoročenku ve tvaru knížky, oboje od Martina Petišky. Podělal jsem i další přítomné, Pavla Březinu, Pagiho, Cordyho, Jardu Houdka a Richarda Šustu. Poslední dorazil Milan Fibiger, ten mi k Vánocům věnoval knihu *Černé magie*. Asi se jí bál mít doma, aby nepřenesla nějaké neštěstí na jeho dvě Evičky. ☺

BRATŘÍČEK A DÁREK PRO PUTINA UVÁDÍ UNIKÁTNÍ YOUTUBOVÝ STREAM:

OPERACE NADĚJE

DÁREK PRO PUTINA

BRATŘÍČEK

MIMOŘÁDNÉ BILANČNÍ VYSÍLÁNÍ PLNÉ ROZHOVORŮ BUDE TRVAT TAK DLOUHO, NEŽ SE NAM POKAŘÍ VYBRAT 1.000 000 Kč NA SANITKU VE VERZI HUMMER H1. STROJ JE URČEN PRO ČESKÉ DOBROVOLNÍKY PŮSOBÍCÍ NA UKRAJINĚ. POMŮŽETE NÁM?

21.12. OD 10:00 NA ADRESĚ: www.youtube.com/@Bratrick/stream
www.zbraneproukrajinu.cz

Tomáš Dvořák, můj hlavní informátor o ruské válce, dostal za své pravidelné info o ruském vpádu na Ukrajinu třicetidenní zákaz publikace na Facebooku. Asi jej koordinované jako škodlivý obsah nahlásilo velké množství proruské chátry. Na druhou stranu Tomáš patří do bubliny bojovníků proti projevům nenávisti (pod což se dnes dá skrýt každý ne dost nepokrokový názor) na sítích a nyní tak trochu ochutnává svou vlastní medicínu. Vždy mě překvapí argumentace jeho příznivců, kteří se čílí nad tím, co se Tomášovi stalo, a dodávají, že když oni nahlásili nějakého rasistu nebo proruského trolla, tak FB nic neudělal. (Kdopak asi přinutil vlády, aby po platformách chtěly nemožné, třídit ty miliardy postů, a pak se pokrytecky tvářil, že se to nějak děje, alespoň když byli častěji mazáni jejich odpůrci.)

Dneškem je na Ukrajině o 100 000 (ruských) fašistů méně. Ale jak napsal Andrej Poleščuk: I kdyby se Ukrajinci snažili sebeví, nikdy se jim nepodaří zabít tolik Rusů, kolik zvládli samotní Rusové.

● **23. prosince** poslala Kiyomi návrh obálky, zdá se, že jim hoří nějaký termín, taková aktivita po dvou letech lehára ☺. Ale aktivita zřejmě vzrůstá nejen v Japonsku, ozval se i pan Nejedlo z Amerického centra, že naše společná výstava o Milesi Breuerovi proběhne od 15. února do konce března 2023. Tak si udělejte čas na cestu do Prahy a na Tržiště 13.

● **24. prosince** u nás mimořádně dlouho setrval synek. Asi tak než stačil sníst řízek, vyměnit procesor v mém počítači a přidat nový disk tamtéž; jestli to vlastně nebyl vánoční dárek nebo přímý zárazk.

● **25. prosince** mi Michal Marčíšovský poslal info o projektu LVICE², přece jen už mi od FXC trochu vypadlo z hlavy, kam všude Lvice poletí. Viz <https://lvic2.cz/>

V tento den 25. prosince 1938 zemřel v pouhých 48 letech Karel Čapek.

● **27. prosince** mi Anička Šochová z XB-1 doplnila info o ceně Daidalos pro reportáž o Fénixconu.

● **28. prosince** vyrážím na schůzku Klubu Julese Vernea do MA-

Tu. Stačilo pár dní volna a chorob a těším se jak malý kluk, a kupodivu jsem nebyl zklamán. Když jsem okolo půl sedmé přišel, už tam seděl Leonid, jehož zásluhou jsme se sešli, protože to podle všeho byl on, kdo přišel s myšlenkou, že se klub může sejít i mezi svátky. U obvyklých stolu seděl Filip s Te-rezou, která nyní také otročí v Časlavské (Boženka nemohla přijít a Hana je mimo Prahu), dnešní přednášející, Jiří Vincenc s chotí, Jakub Hoza a Martin Corn. Pak ještě dorazil Franta Novotný, Mirek Houška, Pavel Mrázek, Bohouš Šír a někdy v polovině přednášky o *Podivuhodných dobrodružstvích výpravy Barsakovy* i Petr Keplík. Hodně z přítomných jsem ozbil o předplatné Interkomu, některé i za několik let nazpět :-)

Jiří Vincenc se s námi podělil o své dětské zážitky s prvním setkáním s tímto dílem, šlo o dvoudílnou rozhlasovou inscenaci vysílanou někdy okolo roku 1957, a pak se nám pokusil přiblížit spletitý děj. Celkem se mu to myslím podařilo, obával jsem se, že to bude horší, pak bohužel přešel od Verneova okouzlení elektřinou k chvále spalovacího motoru, ale naštěstí to netrvalo moc dlouho.

Já jsem Keplíkovi připomenul osud klubových stránek, prý na nich pracuje, ale svým tempem. Když došlo na volné plkání, dověděl jsem se, že Keplík měl kdysi dávno dělat diplomku u mého autora Petra Maška, viz Rudá šňůra v minulém IK.

Jako program některého večera v příštím roce navrhu nastudovat hru Jiřího Olšanského o Julesu Vernovi.

Část obsluhy MATu podlehla RS viru či omikrónu, tak zjednodušili jídelní lístek, ale myslím, že tím nikdo příliš neutrpěl.

● **29. prosince** mě Michaela vyvěkla na Vánoční výstavu do podzemí Betlémské kaple. Na Mariánském náměstí nás překvapila fronta cizinců před Městskou knihovnou (kde se pravidelně odehrává Coniáš). Michaela to přičítala konci nějaké výstavy, já se později dověděl, že se na TikToku objevil snímek pětmetrového tubusu z knih, který už dvacet let zdobí foyer. (Jedná se o dílo slovenského výtvarníka Mateje Kréna nazvané *Idiom*.)

Vánoční výstava se moc nelišila od předchozích let, sošky některým andělů připomínaly mimozemšťany, poprvé (prý tam byl i v minulých letech) jsme si všimli Betlému osobností (od Cyrila a Metoděje po Einsteina a Járu Cimrmana) řezbáře Pavla Střítežského. Michaela na mě použila Suvorovovu taktiku: tak mě výstavou uondala, že jsem pak, už jako jeho pěšáci z boje, neměl sílu utéci před prohlídkou svátečního mumraje na Můstku.

● **30. prosince** jsem se od Zdeňka Rosenbau-ma jsem se dověděl, že před Vánoci zemřel jeden z neoriginálnějších českých autorů fantastiky Ladislav Szalai. A také, že se Zdeněk pokusí dorazit Na Břežanku.

Silvestr

● 31. prosince se chystáme na Silvestrovský večírek k Vilmě a Martinovi Klímovým. Trochu jsme podcenili, že začíná procházkou po Malešicích okolo Rokytky už ve dvě, takže jsme málem zaspali. Já v poledním čase střídě posnídal a Michaela, aby Vilmě pomohla s přípravou její obvyklé hostiny, rychle udělala celerový salát. Vilma ale ušetřeného času, jak se později ukázalo, využila k tomu, aby se místo obvyklých tří druhů salátů na stole objevily čtyři.

Pražská MHD nečekaně zafungovala až velmi dobře, takže když nám Martin zavolal, zda se také chceme zúčastnit procházky, byli jsme už v autobuse kousek od Malešic a na Vydrovku jsme dorazili snad jen s dvacetiminutovým zpožděním. Tam jsme vedle hostitelů našli již natěšené Vladana a Věru Rámišovi, Honzu Vaňka, jr., Líbu Mohelskou a Radovana Zítka, Martina a Vilmu, tu jsem hned požádal o nějaký rychlý oběd, nejlépe do ruky, abychom nezdržovali procházkychtivé.

Dům jsme svěřili Klímovic schovance Valerii s instrukcemi, jak se postarat o pozdědorazivší. Obešli jsme údolí Rokytky a Botanickou zahradu na jejím břehu, Martin nám chtěl ukázat místní architektonickou pozoruhodnost dům Hruška (dílo arch. Jana Šépký), ale cesta k němu byla příliš blátivá, takže jsme se spokojili s detailní prohlídkou obřnéného transportéru zaparkovaného u romantického hřbitůvku.

Když jsme se vrátili, Rámišovi se vydali do svých Zbuzan, kde čekali hosty, a my v kuchyni našli Sargo s Gariškem, jak připravují chlebičky, které jsem s chutí z větší části hned zbaštil. Brzy po našem návratu zazvonil Tomáš Kučerovský, který přinesl velkou oseánskou olejomalbu pravděpodobně plánovanou k Vilminu jubileu, ale radost udělala a obdiv vzbudila i po dvou letech jako vánoční dárek.

Pak dorazila Bára Vlasáková s Davidem a jeho synem Kubou a Bidlo, který se po nemoci mohl poprvé trochu napít.

Tomáš a Radovan (přezdívaný Razítko) museli okolo šesté za svými rodinami, ale ve dveřích se minuli s Richardem Klíčnickem a jeho ženou Terezou. Richard, který raději mluví, než poslouchá, to vyřešil opravdu šalamounsky, když si s sebou přivezl i své posluchače, vedle Terezy i dva nyxáky Davida a Vánesu.

Viktor Janiš s oběma dětmi, Danielem a Alžbětkou, ta nám přijela ukázat šatičky, které našla pod stromčkem. Daniel si přivezl nějakou elektroniku, kterou potřeboval vylepšit či opravit, takže se brzy domem rozléhalo Martinovo volání:

Vilmo, kde máme izopropylalkohol? – Na vinotéce. – A kde je kalafuna? – Hned ji přinesu. A tak podobně.

A brzy po nich se objevili i Tiší s oběma holčičkami Česlavou a Ludmilou.

Následovalo dodatečné rozdávání knih, Richardovi jsem jako odškodné, že jsme nemohli na jeho dvaatřicetiny, věnoval katalog výstavy *Planeta Eden*. Ten pak, když přišla řeč na Sapkovského, ho-

vořil o jeho *Husitské trilogii* tak nadšeně, že jsem si *Narrenturm* na hromadě knih k přečtení dal zase trochu výš.

Došlo i na volby, vyjádřil jsem názor, že zatím nebyly plně svobodné, alespoň ne pro zodpovědného voliče, donedávna se dle mého v parlamentních volbách vybíralo menší zlo: nevolím, koho bych nejvíce chtěl, ale tak, aby se můj hlas nepřičetl komunistům, a nyní v prezidentských volbách opět: mám na výběr mezi profesionální ženou a profesionálním vojákem, jen

aby nevyhrál Babiš. Vždy je tu nějaké absolutní zlo nebo absolutní zmr, jehož eliminace je důležitější než volit to, co bychom doopravdy chtěli.

Před půlnocí přečetli Viktor dvě Gaimanovy povídky. O hledání svatého grálu v dnešním vetešnictví *Rytířství* a příběh z pekla *Ti druzí*. (Že by odkaz na Jeana-Paula Sartra?)

Obvykle si po večírcích u Vilmy stěžuji na bolesti z přejedání, letos se mi je podařilo takřka eliminovat díky pravidlu po každém jídle si dát hodinovou přestávku, takže jsem se napucnul jen asi desetkrát.

Po jedné hodině si Sargo přivolala Járu, aby ji a Garika dovezl domů a nás do Ruzyně, bylo prima si večírek ještě trochu prodloužit místo klimbání v metru.

Zdeněk Rampas

pokračování ze str. 1 program nás s Michaelou docela vyčerpaly, takže ještě před půlnocí jsme odpadli do našeho apartmánu, který jsme měli sdílet s Vladem Říšou, ten ale nakonec kvůli nějakým zdravotním problémům nedorazil. Zjevně budu muset před cóny trochu dělat něco se svou fyzickou, jinak je celé prospím.

Do sobotního rána nás probudilo zazvonění telefonu. Volala mi Nad'a Vojteková, abych ji nehlédal, že slovenská partia vyráží na prohlídku Brna. Probuzená Miša trochu brblala, ale jen do chvíle, než si všimla, že je za deset deset a že máme co dělat, abychom ještě stihli snídani a ona i vyhládnuté programy: *Co nám dalo baroko* Leonarda Medka, a hlavně *Ženy v kosmu* Milana Halouska. Já se chystal na pořad Zuzany Hlouškové o autorských právech při tvorbě fanfictionu a na diskusi s autory nakladatelství Host, ale ukázalo se, že vybírání předplatného je časově tak náročné, že mi dokonale vyplnilo con. Ale nemám si na co stěžovat, popovídal jsem si při tom s Petry Pavelkem a Kotřlem, poobědval s Ondřejem Šefčíkem, (o dalším fungování XB-1) promluvil se Sašou Rusevským, dostal dáreček a novoročenku od Dárečka, a třeba při kasírování Michala Marčíšovského a Roberta Rameše jsem se dověděl spoustu podrobností o projektu LVICE² (Lunar Vicinity Complex Environmental Explorer), nové české družici, která se tuším po obletu Měsíce, kde bude měřit turbulence slunečního větru, vydá do Lagrangeových bodů L4/L5 a tam bude detekovat přítomnost oblaků prachu a mikrometeoritů, tzv. Kordylewského mračna... Ale byly i horší chvíle, když jsem na chvíli zaměnil loňský seznam plátců s tím letošním a domáhal se dodatečné platby na poctivých předplatitelích. Nakonec jsem nestihl ani projekci rozhovoru s Vladimírem Remkem.

Co jsem si ale nemohl nechat ujít, byly křty knižních novinek a udílení cen, které moderoval Jakub Slabák. Jako už tradičně jsme se dověděli, které české a slovenské povídky vyjdou příští rok v XB-1. Zvítězila Marie Pospíšilová, mě obzvláště potěšilo druhé místo Martina Gilara v ceně Daidalos. Převzal jsem jeho výhru a pohlídám mu ji do doby, než v Evropě vypukne nějaký vhodný kongres a Martin se zase objeví.

Děvčata z Hydry uvedla několik zajímavých knih, některé avizovaly už na Fénixconu 4041, potěšily mě zejména *Časonauti* Tono Stiffela a kniha povídek *Z krajiny tieňov* Nadi Vojtekové.

Straky na vrbě ozvláštnily křest knihy Věry Mertlikové *Čas Růže* historickým tancem a šermem autorky a jejích přátel, oslí můstky, které je spojovaly, asi nebyly tak oslí, jak vypadaly, pravděpodobně čerpaly z děje knihy, ale to mohli tušit jen protagonisté, ale asi žádný z diváků.

Cenu Fénix získal dlouholetý podporovatel Fénixconu Zdeněk Pobuda, který nemohl přijet kvůli nemoci, tak ji pro něho převzala markeťáčka nakladatelství Epocha. Což asi byla chyba, protože když jsem Zdeňka navštívil, Fénixe ještě ani neviděl, protože po conu onemocněla zase ona.

Následoval pořad Mistra bojových umění Roberta Waschky a po něm vyhlášení vítězů Ceny Karla Čapka a Cen ČS Fandomu. Pavel Mikuláščík, na kterého vyhlášení spadlo, jej pojal nově, trochu jako podle scénáře Akademie SFFH. Jednotlivé kategorie předávaly osobnosti s Cenou Karla Čapka nějak spjaté, například Kristina Sněgoňová, která kdysi sama Cenu získala a letos také napsala doslov do Mloka 2022.

Mloka za celoživotní práci získala Hana Pěchulová z opavského SF klubu Hepterida. Vydávala klubový fanzin, uspořádala celostátní poradnu SF klubů v Opavské knihovně a několik let ve své keramické dílně vyráběla trofeje pro vítěze Ceny Karla Čapka.

Ludvíka za uspořádání výstavy věnované Jaroslavu Mosteckému získal Josef Mlok Vašát a cenu Drak kolektivů scifi.sk za podkasty a online aktivitu v kovidových letech.

I letos jsem udělal tu chybu, že jsem si koupil lístky do jako vždy bohaté Klikinovy tomboly, vlastně koupě lístků je docela chválehodná podpora organizátorů, ale hloupé je pak čekat, že se s dvaceti lístky dá něco vyhrát; to dřív začne Lavrov mluvit pravdu, než dojde na moje číslo.

Po tombole jsme si ještě nějaký čas povídali s brněnskými přáteli Mirkem Dvořákem a Radkem Dojivou, ale to už se nám klížily oči a brzy jsme zase omdleli spánkem spravedlivých.

Anička Šochová mi později psala, jak si con užili účastníci Daidala, pro některé to byla první zkušenost s naší komunitou, zjevně lépe zvládali ospalost. :-)

Nedělní snídanež už nebyla tak hektická, pochutnávali jsme si na místních dobrotách a průběžně se loučili s přáteli. Cesta z Brna byla kupodivu nějak jednodušší a po poledni jsme byli doma, zrali na dospání...

Zdeněk Rampas

Na Ostravsko nedám dopustit

Andrzej Sapkowski, nejznámější polský spisovatel fantasy. Blíže ho poznat mohli mezi prvními i Ostravané. Sapkowski mezi nimi totiž zdomácněl už dávno předtím, než se stal mezinárodní celebritou.

Lidé na Ostravsku si tak na řadě osobních setkání mohli ověřit, že, jak říká šéf ostravského Klubu literární fantastiky Aleš Koval: „Je to člověk zemitý, inteligentní, básnivý, s výrazným smyslem pro humor, pracovitý, ale také jedovatý, ironický, neochotný. Ale to se přece stává každému z nás.“

Takové „Menší zlo“. Ostatně, tato povídka příslovečného názvu se v českém překladu objevila jako jedna z prvních a předznamenala Sapkovského ostravská přátelství.

„Má povídka Menší zlo se objevila v brněnském fanzinu AF 167 v roce 1991. O rok později pro hlavní české sci-fi periodikum přeložil ostravský překladatel Jiří Pilch Zaklínače, o něco později povídku Střípek ledu. Tehdy jsem ho ještě osobně neznal a nepředpokládal jsem, že se to stane počátkem krásného přátelství,“ líčí Andrzej Sapkowski.

Špatné zkušenosti s pražským nakladatelstvím

Jiří Pilch (1953–2009) byl vyučený soustružník, v roce 1992 se stal knihkupcem a později majitelem knihkupectví Geralt. „Uveřejnění v Ikarii přineslo výsledek – o vydání zaklínačských povídek v knižní podobě se začalo zajímat pražské nakladatelství Winston Smith. Smlouva byla podepsána a výsledkem byla v roce 1993 vydaná sbírka povídek Zaklínač: Stříbrný meč. Jednotlivé povídky překládali Jiří Pilch, Standa Komárek, Dittmar Chmelař a Roman Sochor. Z knihy se stal komerční trhák,“ vzpomíná slavný polský spisovatel fantasy.

Následná spolupráce s pražským nakladatelstvím však spisovatele zklamala. „Nejprve vzorně uhradili můj honorář, proto byly uzavřeny smlouvy na další Zaklínače: Věčný oheň a Meč osudu. Obě se staly ještě větším hitem. S tím rozdílem, že už jsem nedostal ani grešli. Ba ani zlámanou grešli. Udělal ze mě takového osla, že stačilo jen nasadit chomout, zapráhnout a popohnat mlácením biče po zadku,“ přiznává Sapkowski.

„Ale tou dobou Jiří Pilch, s nímž jsem se již stačil poznat a spřátelit se s ním, založil v Ostravě nakladatelství Leonardo,“ dodal populární autor.

Některé překlady lepší než originál

Vývoj dalších událostí na sebe nenechal dlouho čekat. V roce 1994 vydalo Leonardo sbírku povídek Tandaradei. „Obsahují moje ‚nezaklínačské‘ povídky a třeba poznamenat, že se Češi v tomto opět stali průkopníky. V Polsku se ‚nezaklínačské‘ povídky poprvé v knižní podobě objevily v roce 2000,“ usmívá se známý spisovatel.

Ostravská sekce příznivců fantasy a sci-fi literatury spjatá

s Klubem literární fantastiky mu pomohla v několika ohledech. V roce 1995 nakladatelství Leonardo vydalo Krev elfů – první díl zaklínačské pentalogie. Sapkowski z Ostravy rychle takřka ovládl celý český sci-fi knižní trh.

„Další knihy, všechny v překladu Standy Komárka, se pak objevovaly zhruba v ročních intervalech. Někdy byly dokonce lepší než polský originál, protože byly upravené,“ říká Sapkowski.

Po pentalogii přišla řada také na Narranturmem započatou husitskou trilogii. Opět ji překládal Komárek a vydalo Leonardo. „A přestože nás k mému velkému smutku Jiří Pilch navždy opustil,

spolupráce stále trvá,“ dodává autor.

Výjezdy s ostravskými příznivci fantasy

Společně s přátelstvím s řadou fanoušků a organizátorů sci-fi setkání se Sapkowski stal jednou dobou téměř vyhlášeným návštěvníkem místních akcí.

„Patří mezi ně také nesčetné Bílcony (podle Bílovce, města konání akce – pozn. red.), výjezdní cony ostravského sci-fi klubu, asi vůbec nejsympatičtější setkání, na kterých se mi podařilo být. A kolik skvělých lidí jsem na nich poznal! Jaké osobnosti! Můj vydavatel, nezapomenutelný Jiří Pilch. Jeho žena Lenka a syn Robert. Standa Komárek, můj překladatel nad překladatele, schopný jemně opravit autora tam, kde se jemně zmýlil. Standova žena Jana. Pavel Weigel, zasloužilý a vážený překladatel polské literatury. Aleš Koval, Dittmar ‚Didi‘ Chmelař, Roman Sochor a další Ostraváci. Na Ostravsko nedám dopustit,“ nadšeně líčí Sapkowski.

Jedna z jeho posledních návštěv se odehrála v roce 2007, kdy byl hostem Městské knihovny u Šýkova mostu, kde si někteří hosté nechali podepsat tituly vydané ostravským nakladatelstvím Leonardo. Byly mezi nimi i díly dnes nesehnatelné husitské trilogie. Sapkowski se tak mohl v Ostravě už zase skutečně cítit téměř jako doma.

Martin Jiroušek / IDNES
foto Jan Zátorský, MAFRA

Polský spisovatel Andrzej Sapkowski (nar. 1948) patří k nejznámějším tvůrcům polské literární fantastiky a po Stanislawu Lemovi je také nejčastěji překládaným polským autorem z této oblasti.

Popularitu získal díky séze Zaklínač. První jeho dílo spjaté s touto ságou se objevilo v roce 1986. V Česku jeho dílo nejvíce zpopularizovalo ostravské nakladatelství Leonardo.

Jeho majitel Jiří Pilch měl ve Stodolní ulici rovněž obchod nazvaný podle Sapkovského postavy – knihkupectví Geralt. To posléze přesídlilo do centra Ostravy do Střelniční ulice.

Z regionu rovněž pochází Sapkovského dvorní překladatel do češtiny Stanislav Komárek.

Yoon Ha Lee: *Krkavčí lest*

Kniha *Liščí gambit* [recenze in Interkom 5/2020], což byl první díl trilogie pohybující se v žánru *vojenské sci-fi* a nazvané poněkud zvláštně *Mašinérie říše*, mě zaujala hlavně dvěma aspekty. Prvním bylo nezprostředkované propojení mezi abstraktní ideou a fyzickou skutečností. Uspořádání kalendáře, který byl chápán v archaickém smyslu jako rytmizované vnímání času, zde nejen formuje sociální strukturu společnosti, ale přetváří i fyzikální realitu, čímž umožňuje vznik exotických vojenských technologií. Pohybujeme se v pozoruhodném prostředí, které je doslovně utvářeno algebraickými metaforami. Nepřehlédnost reálií podmiňovala i podobu samotného příběhu, což je druhá věc, která mě zaujala. Téměř až do konce knihy nevíme, o co v ní doopravdy běží. Co patří k dekoracím zvláštního prostředí a co má doopravdy význam? Které motivace a činy jsou předstírané a které vážně míněné?

Na začátku *Krkavčí lsti* už máme prostředí docela dobře zažité a víme, že motivem prvního dílu byla pomsta. Byl jsem docela zvědavý, jak autor plánuje příběh dál rozvíjet a čím nahradí novost reálií, která čteníla přitažlivou první knihu. Rychle se ukáže, že postupuje ve dvou liniích, které spolu zatím příliš nesouvisí.

I když se na konci první části podařilo hlavní hrdince v prvním kroku jejího plánu na pomstu uspět, zůstalo nejasné, zda přežila, tedy nakolik její osobnost podlehla virtuální osobě nemrtvého generála, s kterým byla nucena spolupracovat. Autor se nás v pokračování snaží velmi důsledně a velmi usilovně přesvědčit, že podlehla úplně. Kdybych knihu četl jako dítě, nejspíš bych se skutečně obával. Ale zkušenějšího čtenáře je těžké přesvědčit, že by se někdo uchýlil k tak radikálnímu kroku, že by skutečně vytěsnil hlavního hrdinu prvního dílu, aniž by ho nahradil jinou kladnou postavou. Pozorování vzniklé situace je přesto zajímavé, ať už z hlediska samotné postavy generála, který ovládá tělo poražené rebelky, nebo z pohledu jeho interakcí s okolím (sám o sobě má totiž také mimořádné špatnou pověst). Tato linie představuje dobrodružnou složku knihy i z hlediska děje. Generál se potýká ve vzburěnci, kteří heretickými změnami v kalendáři generují odlišné exotické reality. Ty jsou teď zdrojem nových – a někdy až překvapivě cizích – pověstí – reálií, které knihu ozvláštňují.

Současně s rozvíjením linie úvodní knihy se Yoon Ha Lee rozhodl pohled na svůj svět prohloubit. Nečekaně nám ukazuje pohled z druhé strany, z hlediska vládců říše (která je nazývána podle svého členění na frakce Hexarchát). Postupně zjišťujeme, že přinejmenším někteří ze zdánlivě loajálních velitelů mohou vůči uspořádání společnosti, které vládnou, snadno zaujmout skeptický postoj, dostanou-li příležitost. Říše, která je ohrožována zvenku, ale uvnitř se díky propracované ideologické kontrole zdála být neotřesitelná, vytváří rozpory. A pro-

tože obsazování vedoucích postů není prováděno úplně bez ohledu na osobní schopnosti (má-li být válka úspěšná, tak nemůže být), někteří z nejvyšších představitelů říše si vzrůstající a obtížně řešitelnou povahu vnitřních rozporů uvědomují. Tato linie postupně zvyšuje složitost příběhu, vytváří síť různých zájmů s mnoha póly, přičemž často není jasné, jakým způsobem by měla reagovat s hlavní dějovou linií.

V *Liščím gambitu* byla jasně vidět určitá schematičnost v rozvíjení zápletky nebo charakterech jednotlivých postav i jejich vzájemných rozhovorech, která jasně poukazovala na to, že jde o autorovu prvotinu. V *Krkavčí lsti* se situace výrazně zlepšila, takže jsme svědky nejen členitější zápletky, ale i psychologicky propracovanějších postav. Autor dokonce některé nové společenské konstrukce, které pro účely příběhu vymyslel, vystavuje tlaku, zpochybňuje je, aby mohl zkoumat, do jaké míry jsou slučitelné s našimi představami o lidskosti.

Struktura Hexarchátu je založena na mnoha čistě fiktivních prvcích, takže neumožňuje vytvářet žádné přímé analogie. Vzbuzuje však řadu různých netriviálních

otázek. Za jakých podmínek může totalitní společnost přežít období zakladatelské generace a dál stabilně fungovat? Za jakých podmínek může totalita řízeně padnout, aniž by přitom zničila ty vládce, kteří změnu iniciovali? Které z mechanismů, co stabilitu nebo změnu podmiňují, jsou technické povahy a které závisejí na lidském charakteru? Ukazuje se, že původně trochu matoucí souhrnný název *Mašinérie říše* vlastně docela přesně vyjadřuje témata, která druhý díl trilogie otvírá.

Na konci minulého dílu jsem si pokládal otázku, zda bude Yoon Ha Lee poměrně neobvyklý svět, který vytvořil, rozvíjet spíše metaforickým způsobem, čemuž by nasvědčovalo sebevědomí, s jakým mísil prvky z navzájem nesouvisejících úrovní reality, nebo zda sklouzne spíše k doslovné dobrodružnosti, která by odpovídala žánru vojenské sci-fi. Zatím se zdá, že si nevybral ani schéma novátorské ani cestu klasickou. Na konci druhého dílu dochází k dramatickému zvratu situace, ale podobně jako potřeboval závěr prvního dílu interpretaci v průběhu druhého, bude tento zvrat a jeho následky vyžadovat nějaký výklad v třetí knize. Přidrží-li se autor nově vytvořeného „politického“ vnímání příběhu, jsem zvědavý, co nám řekne o technologických a lidských předpokladech svobody ve svém světě.

Jiří Grunt

Yoon Ha Lee: Krkavčí lest, Host, 2020, 359 str., 314 Kč

Odposlechnuto

Existuje druh antilopy, která dokáže vyskočit výš než dvoupatrový dům. To je dáno jednak silnými zadními nohama antilopy a pak faktem, že dvoupatrové domy neskáčou.

FAIRIELLA

Sci-fi aspekty Rychlých šípů

V tomto článku (následuje upozornění) nehledám sci-fi prvky tam, kde nejsou, a totiž ve vlastních příbězích Rychlých šípů, známého klubu, ale nacházím SF aspekty v novodobé, současné řadě sešitů pojmenované *Rychlé šípy*. Tu začalo roku 2022 zveřejňovatí slovní nákladatelství Albatros a věřme-doufejme, že u toho tato mediální skupina setrvá dlouho.

Nyní se však musím vrátit. Koncem šedesátých let vycházel, jak asi víte, slavný časopis *Rychlé šípy*. Tento časopis neobsahoval jen titulní komiks, nýbrž i komiksy jiné. Což je fakticky finta? Funguje dle následujícího receptu. Řadu sešitů nazvěte dle vůbec nejpopulárnějšího seriálu vevnitř (nejspíš zveřejňován na začátku každého ze svazků) a vrazte do každého z čísel dvacet vajec, ale hlavně i seriály další. Proč, je zřetelné. Aby úvodní a nejslavnější komiks (dejme tomu, že *Spiderman*) vydržel co nejdéle.

Tuto regulérní a naprosto poctivou metodu oprášilo roku 22 nakladatelství Albatros, i když s tím, že také další komiksy za tím prvním představují kvalitu. Nejsou horší než úvodní *Rychlé šípy* a každý představuje skvělý nový nápad. Navíc... *Rychlé šípy* zná dnes prakticky už každý zpaměti, zatímco novinky v albatrosích sešitech jsme ještě neznali.

Rychlé šípy jsou dávno klasika a nedávno definitivně vyšly v kompletním dvousvazkovém souboru, i když s krajně ohyzdými obálkami. To se tedy semlelo a vyvstává otázka do prance. Proč je vůbec znova kompletovat a proč si je kupovat na pokračování a rozkouskované, po sešitech. Z fanatismu? Odpovím. První důvod je ten, že aktuální sešity nazvané *Rychlé šípy* mají krásné obálky. Jsou záměrnou poctou dávné úpravy Jaroslavy Kopečné, již realizovala pro ostravské nakladatelství Puls koncem oněch šedesátých. A za druhé? „Nyníčko“ vydávaná řada obsahuje – hned za úvodními *Rychlými šípy* – právě i komiksy jiné. – A hned první z těchto bonusů si říká *Plantážníci*. Píše i kreslí ho autor kryjící se – nejen pro tuto příležitost, nýbrž už drahně let – pseudonymem Nikkarin. A Plantážníci jsou partičkou současných dětí obého pohlaví, která zažívá dobrodružství zdánlivě v našem, ve skutečnosti ale v alternativním světě. V takovém, kde *Rychlé šípy* nikdo nezná a kde nikdy nevyšly. Nikkarin však věc postavil tak, že se právě Plantážníkům daří *Rychlé „šípáky“* opět najít a vynést na světlo boží. Jak je to možné?

Snadno. Hned v prvním pokračování a sešitě číslo jedna leze jeden auťák (promiňte, Plantážník) pod stůl. Pod stůl s počítačem: musí zapojit „kablík“ do zástrčky a povšimnete si uvolněné parkety. On si jí rovněž vzápětí povšimne. Pod podlahou leží, ouha, i v alternativním vesmíru složená vlajka Rychlých šípů. Vedle deník. Když do něj kluci nahlédnou, přečtou ihned jméno Jindřicha Hojery – a u data 25. června 1954 stojí:

NECHTĚL JSEM, ABY TO NĚKDO NAŠEL, TAK JSEM TO RADĚJI ZAKOPAL NA BEZPEČNÉM MÍSTĚ. Co Hojer zakopal? V deníku následuje náčrt a mapa a problém tkví v tom, že *Rychlé šípy* a ani Jindřicha Hojery nelze ve světě XY (a našeho komiksu) „vygooglit“. Naprosté vakuum? Nášťestí ne. Lze vygooglit i fyzicky najít staré časopisy *Mladý hlasatel*; jenže bez Foglarových Rychlých šípů. Jeho hrdinové neexistují, ale to

přece ještě nemusí znamenat, že podobný klub v reálu světa XY nevznikl. Vznikl. A na klubovní stránce reálného časopisu *Mladý hlasatel* se o činech dotyčných chlapců dokonce píše, a to často. Očividně zažili kopu dobrodružství.

Ostatní komiksy albatrosích sešitů jsou, uznávám, „alternativní“ méně, ale nikoli nezajímavé. *Ztracený hlavolam* vymyslel David Jan Žák – a kreslila Renata Wilfling. Je to příhoda Ja-

na Tleskače po nástupu do sirotčince, kam vstoupil – jako do poněkud trapičského světa šikan – už několik desetiletí předtím, než tajemství hlavolamů vypátrají Rychlé šípy. Moc se Jenovi nelíbila pochmurná atmosféra někdejšího kláštera Kapucínů, kam sirotčince zapustili, ani tamní dril; zato se brzy seznámuje s Robertem Komourem. Žák vyšel při vymýšlení scénáře z prvního dílu svého románu *Tleskač*.

Jiným „bonusovým“ seriálem sešitů je *Tajemství hochů od Bobří řeky*, dalším *Hon na Zelenou příšeru* (napsal a nakreslil Jan Smolík) a už zmíněný Žák se stal také autorem komiksu *Žlutá je barva naše*, který výtvarně realizoval Stanislav Setinský. V jedničce je také seriál Pavla Čecha *Rychlé šípy a woodcraft* a *Bratrstvo kočičí pracky mrzne*, což psal Viktor Svoboda a kreslil Karel Osoha – známý jako ilustrátor fantaskních románů Vojtěcha Matochy o tajemné čtvrti Prašíně, období Stínadel. Každý sešit *Rychlé šípy* má 72 stran, což mi přijde překvapivě dost, a obsahují různé zajímavosti, soutěže, hry, kvízy a výzvy. Zajímavosti ze světa Rychlých šípů a Jaroslava „Jesťřába“ Foglara. Navíc Albatros umně vyprodukoval i plochou papírovou krabici, do které první čtyři sešity řady nachlup zapadnou, a každý, kdo si *Rychlé šípy* objedná anebo koupí, (prý) podpoří výchovu dětí a mládeže „v duchu skautských ideálů“, jak se je pokouší dodržet *Skautská nadace Jaroslava Foglara* (www.skautskanadace.cz).

Ivo Fencel
Rychlé šípy. Koncept + editace sešitové řady Roman Šantora, odpovědný redaktor Ondřej Müller: <https://www.kosmas.cz/knihy/517652/rychle-sipy-sesit-3/>.

Odposlechnuto

- Kdo jsme? - KNIHOMOLOVÉ!!!
- Co chceme? - VÍC KNIH!!!
- A kdy je přečteme? - *trapné ticho*

KENJIRO

Bret Easton Ellis podává skrze Lunar Park svědectví o sobě samém

Bret Easton Ellis zaujímá v současném literárním světě zvláštní postavení, protože se pohybuje zároveň uvnitř i vně hlavního proudu. Je zřejmé, že Ellis je úspěšným spisovatelem; svůj první román *Míň než nula* (Less Than Zero) vydal v pouhých jednadvaceti letech, ještě během studií na Bennington College. Brzy následoval další román *Pravidla přitažlivosti* (Rules of Attraction). Ohlasy na obě díla byly značně rozporuplné, protože Ellisův jakoby plochý styl psaní, plytké postavy a nihilistický pohled na svět prezentovaný v jeho knihách byly mylně považovány za projevy shovívavosti, zatímco ve skutečnosti šlo o odsouzení.

Avšak teprve jeho třetí román *Americké psycho* (American Psycho) vyvolal opravdové kontroverze. Hlavním hrdinou knihy, která sama o sobě prošla několika peripetiemi, je Patrick Bateman, bankéř z Wall Street a sériový vrah. Knihu mělo původně vydat nakladatelství Simon & Schuster, jež však od jejího vydání upustilo po protestech feministických skupin, jako je Národní organizace žen, kvůli extrémnímu násilí a údajné misogynii, a Ellis byl nucen přejít k jinému nakladateli. Román se dočkal rozhořčených recenzí. Jediná pozitivní kritika, kterou otiskl deník Los Angeles Times, vyústila v přívál nenávislných dopisů do novin, a dokonce i v několik výhrůžek smrti na adresu samotného autora. Ellis byl přesvědčen, že velmi pravděpodobně už nikdy žádnou knihu nevydá. V Austrálii se se *Americké psycho* dodnes prodává zabalené ve smršňovací fólii a nesmí se prodávat osobám mladším osmnácti let.

I přesto se *Americké psycho* stalo nečekaným hitem. Jak se říká, špatná reklama je dobrá reklama. Román není pouhým sexistickým krvákem, za který ho kritici vydávali (a i kdyby byl, není to dostatečný důvod k tomu ho zakázat). Ellis naopak využívá postavu Patricka Batemana ke kritice materialismu osmdesátých let. Bateman je posedlý oblečením a módou; vše, co postavy nosí, popisuje do detailů. Je také posedlý svým postavením, zoufale se snaží zajistit si rezervaci v módní restauraci Dorsia, aby mohl udělat dojem na své okolí. Zároveň si však kniha zachovává svým typickým Ellisovým stylem rozkošnou dvojznačnost, protože není jasné, zda Bateman skutečně spáchal ony hrůzné vraždy, k nimž se hlásí. Je to dokonalý nespolehlivý vypravěč; je dost vyšinutý na to, aby mučil a zabíjel lidi, ale zároveň tak šílený, že by si to celé mohl jenom vymyslet.

Následující dekáda Ellisovy tvorby byla méně dramatická a provokativní. V roce 1994 vydal sbírku povídek *Informátoři*

(The Informers), které se odehrávají v Los Angeles a jsou napsány jeho dřívějším minimalistickým stylem. Ačkoli dílo vyšlo hlavně proto, aby autor splnil smlouvu s nakladatelstvím, mám *Informátoři* velmi rád a, podle mého názoru, jde o vrchol Ellisovy tvorby plné bezútěšnosti a chladu. V roce 1998 vyšla *Glamorama*. Ellisovi trvalo osm let, než tento příběh, konspirační thriller ze světa módy, napsal. Byl přitom přesvědčen, že půjde o jeho mistrovské dílo. Jenže místo toho kniha dodnes nedokázala nakladateli vydělat ani korunu. Ellis převzal maximalistický, hyperdetailní prozaický styl *Amerického psycho*

a pokusil se jej skloubit s tradičtější zápletkou (*Glamorama* se tak stala jeho prvním dílem, které nebylo „bez zápletky“). Konečný výsledek se bohužel nesešel s pochopením čtenářů. Ellis si své místo v kultuře přesto upevnil uvedením filmové verze *Amerického psycho* s Christianem Balem v hlavní roli, která se stala tak trochu klasikou. Ellis tvrdí, že navždy bude znám jako „ten, kdo napsal *Americké psycho*“, a že mu to nevádí. V žádném případě to není špatný odkaz. Patrick Bateman je vskutku nestárnoucí fiktivní postava, ale Ellis toho má na svědomí víc než jen Batema-

na, jak ukazuje jeho kniha *Lunar Park* z roku 2005.

Lunar Park začíná větou: „Dokážete o sobě vyvolat ztraceně dobrý dojem.“ V následujících odstavcích Ellis uvádí úvodní věty svých předchozích románů *Míň než nula*, *Pravidla přitažlivosti*, *Americké psycho* a *Glamorama*; srovnává je a kritizuje. Tím udává tón zbytku celého románu. *Lunar Park* jsou vlastně memoáry, přesněji řečeno fiktivní memoáry. V první kapitole Ellis představuje hlavní postavu knihy *Lunar Park*: úspěšného spisovatele Breta Eastona Ellise. Seznamuje nás s jeho minulostí. Bret Easton Ellis se prosadil hned svým prvním románem, který napsal ještě na vysoké škole. Stal se nejen literárně proslulým, ale žil jako celebrita, užíval drogy a chodil na večírky. Pak Ellis napsal *Americké psycho*, které vzbudilo obrovský ohlas. Následovala *Glamorama* a dlouhé vyčerpávající knižní turné, během něhož se Ellis postupně psychicky zhroutil. „Cleveland; spisovatel spal až do tří hodin odpoledne, zmeškal všechny dopolední a polední rozhovory; pak byl nalezen, jak se „přežírá jídlem z fastfoodu“, až se musel „vyzvracet“. Byl také viděn, jak stojí před hotelovým zrcadlem a vzlyká: „Začínám stárnout.““ stojí v e-mailu poslaném Ellisovým PR manažerem. Po katastrofálním knižním turné se Ellis rozhodne zbavit se závislosti, hlavně na kokainu a heroinu. Podepíše smlouvu na novou knihu a ožení se s Jayne Dennisovou, herečkou, s níž měl v 80. letech krátký po-

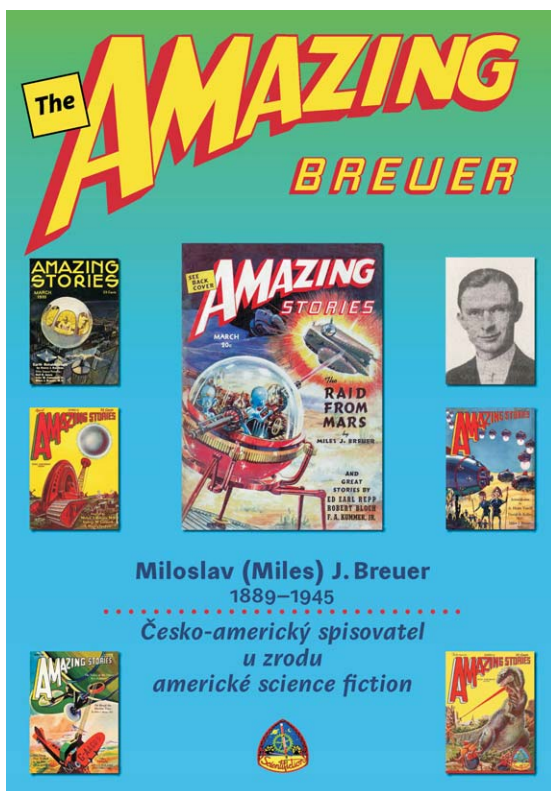
měr a zplodil s ní dítě jménem Robbie. Po vyličení tohoto příběhu se setkáváme s Ellisem a jeho rodinou, kteří si žijí svůj americký sen na předměstí. Jeho předchozí život jako by se rozplynul a on je nyní oddaný mužiček od rodiny.

Ona první kapitola nám dává tušit metafikčnost celého díla. Ve skutečnosti se Ellis s Jayne Dennisovou nikdy neoženil, protože nikdy neexistovala. Rovněž nemá žádné děti a turné ke knize *Glamorama* nikdy nebylo tak chaotické, jak ho popisuje. Záměry Ellise spisovatele s Ellisem jako postavou se v průběhu románu stávají jasnějšími. První polovina knihy představuje převážně rodinné drama z předměstí. Místy je velmi vtipné pozorovat, jak se Ellis snaží žít životem rodinného muže. Pořádá halloweenský večírek, na kterém společně s kolegou spisovatelem Jayem McInerneyem fetuje. Učí na univerzitě kurzy psaní pro studenty, kteří jsou posedlí jeho slávou. Snaží se navázat vztah se svým synem, ale nedaří se mu to. Postupem času se však Ellisovi začnou dít podivné věci. Jeho dcera (ve skutečnosti jde o jeho nevlastní dceru) vlastní záhadnou panenku ve tvaru ptáčka, která se zdá být živá. Na halloweenském večírku se také objeví student, který se převlékl za Patricka Batemana, což Ellise vyděsilo. Nakonec začne dostávat podivné zprávy z banky, kde je v bezpečnostní schránce uložen popel jeho otce. Zprávy jsou odesílány vždy ve 2:40 ráno, což je shodou okolností čas úmrtí jeho otce.

V druhé polovině knihy se tyto záhadné náhody začínají stávat až příliš skutečnými. Což je pro Ellisovo psaní neobvyklé, *Lunar Park* pak sklouzává do hájemství nadpřirozena a mění se v hororový román a poctu Stephenu Kingovi. Začíná být zřejmé, že v domě, v němž Ellis (postava) a jeho rodina žijí, straší, i když tomu Jayne moc nevěří. Strašení nabývá mnoha podob. Ellise metaforicky straší duch jeho otce. Když jedná se svým synem Robbiem, vidí sám sebe, jak opakuje stejné chyby, kterých se dopustil jeho otec. Bret se cítí sužován duchy, protože se nedokáže vymanit ze stínu svého otce. Pronásleduje ho také jeho vlastní dílo. Tu a tam se objevují postavy z Ellisových románů. To není nic neobvyklého, protože Ellisova tvorba se odehrává ve sdíleném vesmíru; postavy z románu *Miň než nula* se například krátce objeví v *Informátorech* – ale *Lunar Park* tuto myšlenku dovádí do extrému. Patrick Bateman v románu žije a páchá vraždy, přičemž zabíjí lidi se stejnými jmény, jaké mají jeho oběti v *Americkém psychu*. Závěrečný strašidelný moment je zcela reálný. Panenka Bretovy nevlastní dcery zvaná Terby skutečně ožije a napadne domácího mazlíčka – psa, a to ve scéně, která knize dodává punc hypernásilí, které je pro Breta Eastona Ellise typické a které v *Lunar Parku* dosud chybělo. Na dům zaútočí i další tajemná příšera, o níž se později dozvíme, že pochází z povídky, kterou Ellis napísal ještě jako dítě.

Lunar Park se od ostatních Ellisových děl liší v několika ohledech. Zprv je to jeho první kniha, která má vícerozměrnou hlavní postavu. Ostatní Ellisovi vypravěči se vyznačovali určitou nudností a prázdnotou, zatímco v tomto případě je postava Ellise komplikovaná a složitá, schopná sebereflexe a hlubokého zamyšlení. Jedná se také o jeho první a jediné dílo, v němž se objevují prvky nadpřirozena, které však zároveň do-

konale zapadají do stávajícího světa, přičemž nadpřirozená hrůza doplňuje celkový hororový nádech obsažený v jeho ostatních pracích. A konečně, *Lunar Park* představuje autorovo nejmetafiktivnější dílo a počátek etapy jeho tvorby, kterou lze definovat jako postmoderní. V lednu 2023 Ellis vydá román *The Shards* (Střepy), který je převyprávěním jeho dospívání v Los Angeles 80. let. V *The Shards*, které již zveřejnil na pokračování ve svém podcastu, se Ellis také zabírá oblastí metafikce jako v případě *Lunar Parku*, i když z jiného úhlu pohledu. Obě knihy zkoumají, co znamená být spisovatelem a jaký vliv to má na ostatní lidi. A obě knihy se zabývají Ellisovou sebe-mytologií, obrazem, který o sobě vytvořil a který je v některých ohledech stejně důležitý jako jeho díla. *Lunar Park* rozhodně představuje román, který stojí za přečtení – i když to nemusí být váš šálek kávy. Je však třeba poznamenat, že si knihu užijete rozhodně víc, pokud jste obeznámeni s Ellisovou literární tvorbou. Ale stejně dobře obstojí, i když ho pojmete jako strašidelný duchařský příběh, rodinnou komedii z předměstí a dojemnou reflexi vztahu mezi otci a syny. **Petr Svoreň, jr.**

Americké centrum, Československý fandom a Generální konzulát ČR v Los Angeles pořádají výstavu o životě a díle spisovatele science fiction Miloslava (Milese) Breuera. Výstava proběhne od 15. února do konce března 2023.

Americké centrum (vedle Velvyslanectví USA)
Tržiště 13, Praha 1
(www.amerikecentrum.cz/program)

Překladecké okénko – Alice Sheldonová

Některé knihy kladou při překladu pramálo odpor. Už když si je čtete, napadají vás okamžitě ideální řešení. Na výpravu do takového literárního lesíka si nemusíte nosit mačetu, to spíš termosku s kafem.

Víte, že s trochou vytrvalosti proměníte kofein v plnokrevnou prózu.

Povídky Alice Sheldonové, která publikovala pod pseudonymem James Tiptree jr., k takovým prózám želbohu nepatří. Kladou odpor i rodilým mluvčím, kteří se občas spokojí s povzdechem, že některým pasážím tak úplně nerozumí, ale že to vlastně nevádí, protože hlavní je přece ta nálada, pocit z takové prózy.

Pro jakéhokoli překladatele je to ovšem tíživý problém. Abyste větu přeložili, musíte naprosto přesně vědět, jak to autorka myslela a co tím chtěla říci. Pokud nebudete mít dobrou představu vy, nemůže si ji udělat ani čtenář. Samozřejmě to můžete zkusit odhadnout, k tomu jste občas donuceni i u jiných knih. Jenže pokud jsou takových problémů desítky, máte prakticky jistotu, že se někde zmýlíte. Pro pedanta jako já je takové vědomí nesnesitelné.

V případě Alice Sheldonové jsou tyto potíže dané hned několika faktory: vysoce idiosynkratickým stylem, který byl do jisté míry poplatný nové vlně SF – hnutí, které se výrazně vymezilo proti předchozí „pulpové“ tradici. Nejenže zboží spoustu tematických tabu, ale snažilo se dokázat, že ve sci-fi je možné uplatnit veškeré modernistické postupy realistické literatury. Vychýlení literárního kyvadla ke stylovým extravagancím (psaní v historickém prezentu, du-formě, proudu vědomí), případně k surrealistickým a postmoderním postupům zlíbezní práci každému překladateli, obzvláště v kombinaci s neologismy, snovými pasážemi či dvouznačnými popisy mimozemských realii.

To vše je ještě umocněné tím, že Sheldonová počítá s inteligentním čtenářem a nijak mu nevychází vstříc – pokud vám unikne jeden náznak, jste ztraceni, protože autorka se rozhodně opakovat nebude. A i když máme možnost s autory bleskově konzultovat, Alice Sheldonová je od roku 1987 navždy nedostupná.

Zkusím to ilustrovat na pár příkladech:

„Oh, I see your newscasts,“ he sneered. „Nixi parties. A year's salary for a floater.“

Co asi tak může být „floater“?

Jako pracovní verze mám vznášedlo, jenže o pár stránek narážím na větu:

„Teachers – they end cycling waste or pushing floaters, but they're hooked.“

Jistě, v doku na vesmírné stanici byste teoreticky mohli vznášedla i tlačit, ale proč vlastně? Neznamená „pushing“ třeba dealovat? Pak by floater byla droga, protože „float“ by bylo analogické k tehdejšímu „get high“ (sjet se).

Ale jen sama autorka může vědět na sto procent, zda se roční příjem dá v blízké budoucnosti utratit spíše za vznášedlo nebo za luxusní drogu.

Zkusme se podívat na první větu její skvělé povídky *Její dým se vznášel navěky*:

– Deliverance quickens, catapults him into his boots on mountain gravel, his mittened hand on the rusty 1935 International truck.

Cože se to tady urychlí? Deliverance je vykoupení nebo vysvobození. Též oproštění, formální vyjádření nebo soudní výrok. Pokud budete pátrat dál ve výkladových slovnících, doberete se toho, že to je i synonymum k delivery, tedy porodu.

Co z toho vám dává větší smysl? Že nic tak úplně? Vítejte v mém světě. (Vzhledem k vyústění povídky jsem se nakonec přiklonil ke „slehnutí“, ale jako vždy: žádné záruky.) Ve stejné povídce řeším, co přesně znamená opis „the warm stem of her“ nebo zda může být ručník zuřivý („Nemohl by to být jen překlep?“ ptá se moje kamarádka Alexandra Robinsonová, rodilá mluvčí a absolventka anglistiky na prestižní univerzitě. „Jakože to byl spíš furry než furious towel?“ Michel Faber, kterého jsem tím rovněž oblažil, míní, že jde o příklad příliš zdobné prózy, který by si zasloužil zásah redaktora.)

A tak dále a tak podobně. S Janem Vaňkem jr. řeším, co znamená LSP („life support pack“ – hurá, aspoň něco má očiividně správné řešení), co by tak mohlo být „one-ten lousy hacks of AT&T“ (usneseme se na tom, že hacks tu bude synonymum k „shares“), a „E-M front“ bude magnetická bouře.

Seznam lexikálních problémů z protokyberpunkové novely *Dívka, která byla zapojená* by tu zaplnil několik stránek. A když už jsme u toho, nakolik má překladatel právo aktualizovat popisy techniky, které dnes znějí směšně zastarale? Všechny ty pásky v počítačích?

Znovu a znovu se vracím k otázce stylu: ten Alicin je robustní, mám jako překladatel právo obrušovat hrany a snažit se o elegantní výraz? Napětí mezi češtinou a angličtinou je tu obzvláště patrné, míra toho, co je v každém jazyce ještě snesitelné, se liší. Otázky staré jako translologie sama; odpovědi subjektivní a neuspokojivé.

Případá mi, že překládat Sheldonovou je jako snažit se udržet jesetera v náručí. Jen co ho člověk sevře, vyklouzne mu z rukou. Čapne ho tedy znovu, ale jeseter se znovu vymršť. A tak pořád dokola: povaha toho textu je unikavá, přitom každý pokus o překlad je nutně pokus o jeho zafixování. Ve chvíli, kdy se jeseter přestane mrskat, je nejvyšší čas předat ho dál – redaktorovi, korektorce, čtenářům.

Jan Zábrana si do svého deníku jednou zapsal: „Po málem třiceti letech praxe dokážu přeložit i to, co nikdy nikdo nena-psal.“ Moc by mě zajímalo, jak by se se Sheldonovou vypořádal... ale obávám se, že bez internetu by opravdu neměl šanci zjistit, co je „feke“, co přesně je „to seat the spray“ (protože k tomu je potřeba znát jednu realii ze Star Treku), případně že „scop“ je vlastně jen zkrácené slovo „scopolamine“.

Z hlediska čtenáře se překlad odehrává kdesi na pozadí, ideálně by ho vůbec neměl registrovat. A doufám, že se právě tohle stane a že si budou moci povídky Alice Sheldonové vychutnat v jejich ponuré, melancholické kráse. **Viktor Janiš**

Mimořádné zpravodajství CKČ

Zaslouženou radost všem

Nabídka napsání doslovu ke sborníku vítězných povídek z letošního, už 41. ročníku literární soutěže *Cena Karla Čapka* mě upřímně potěšila. Nejenom proto, že jde o jedno z tradičních (československých) klání autorů fantastiky, ale také proto, že jsem si touto soutěží prošla i já sama. Ráda vidím, že *Cena Karla Čapka* stále budí zaslouženou pozornost, a přestože jsem od dob své účasti v ní napsala nejenom román, na sošku v podobě mloka jsem i dnes stejně pyšná jako v den, kdy jsem ji v Bratislavě přebírala. Připomíná mi totiž jeden z důležitých milníků na cestě, kterou se vydává každý autor v tomto sborníku a která ho snad dříve nebo později dovede až k publikování vlastní knihy.

Ještě teď si vzpomínám na vzrušení, které provázelo odeslání obálky se soutěžním příspěvkem, čekání na zveřejnění výsledků i jejich slavnostní vyhlášení. Cest vedoucích k cíli, k napsání a vydání vlastní knihy, je víc, ale já jsem dodnes ráda, že jsem šla tou, která mi umožnila v literárních soutěžích změřit síly s ostatními, získat zpětnou vazbu a seznámit se se spoustou zajímavých a skvělých lidí z branže. Mám radost, že se na stupních vítězů *Ceny Karla Čapka* každoročně objevují jména známá i nová a že spousta úspěšných autorů má za sebou účast právě v této soutěži. Podívat se do zrcadla, které v podobě porotců nastavují často účastníci starších ročníků, redaktoři, spisovatelé a lidé takřkajíc od fochu, se totiž určitě vyplatí.

Povídky v tomto sborníku jsem si přečetla s chutí a doufám, že některá, možná většinu a možná všechna jména v jejich záhlaví uvidím znovu, ať už v dalších ročnících, nebo za pár let na policích knihkupectví. Ale předně – když tohle píšu, představuji si letošní slavnostní vyhlášení a radost, kterou budou mít autoři povídek, až se ozve jejich jméno. Doba, kdy jsem se účastnila literárních soutěží, byla skvělá a já doufám, že na ni budou stejně vzpomínat i všichni ocenění.

— — —

Všechny mikropovídky se zabývají (blízkou) budoucností a čtenáři asi nezbyvá než doufat, že náš svět nespěje k tomu, co popisují.

O tom, jak důležité je mít i po konci světa opravdové přátele, píše **Štěpán Tůma** v mikropovídce stejně mrazivé, jako je doba, ve které se odehrává. Když dojde na lámání chleba (nebo i kostí), je pravý přítel neocenitelný. Někteří *Kámoši* ale nejsou takoví, jací se zdají být.

Staré dobré Vánoce si každý představuje po svém, stejně jako Nora a její babička. Ale v budoucnosti si je můžou užít obě a společně... a nebo možná taky ne. **Martin Vondráček** ve svém nostalgickém příběhu připomíná, jak dobrý sluha, ale špatný pán dokážou moderní technologie být.

Železní velrybáři je skvěle vypointovaná mikropovídka **Jana Vrány**, která popisuje jeden nečekaný nález lovce starých lodních vraků.

Lenka Brabcová čtenáři představuje *Pravidla věčnosti* – kdo je dodrží, nikdy nezemře, ale co když pro mladičkou sběračku čaje Carol Yin nastane den, kdy dodržet je bude nemožné?

Hanu sedící u smrtelné postele otce by asi ani nenapadlo, že je tam s ní i někdo další – elektrický skřítek, který se právě chystá opustit mozek starého pána. Poslední rozloučení, posledních pár slov a poslední vzpomínky na ten den v lese, kdy... Co všechno se může schovávat *Pod listím*, o tom ve své krátké povídce vypráví **Monika Kudrlová**.

Zoe je výborná pilotka a ten typ člověka, na kterého každý, kdo se s ním seznámil, vzpomíná i po letech. Jenže Zoe má taky problém. A vlastně ne jeden. **Michal Molhanec** píše ve své krátké povídce *Pilotka* o dívce, která se stala legendou.

Sestřička **Lindy Sigmundové** je mrazivá povídka o člověku, který je rozhodnutý dostat, co chce. I když se to ne vždy podaří, tentokrát se Evžen Horký odmítá vzdát a noc s krásnou sestřičkou chce stůj co stůj. Ale když se mu přání přece jen splní, bude to zážitek, o jakém

se mu ani nesnilo.

Večírek poslední záchrany, velkolepá akce, od které si Richard Wágner, majitel skomírající firmy vyrábějící roboty, slibuje nové investory. Jenže aby je sehnal, všechno musí být dokonalé a v průběhu večera nesmí dojít k sebemenšímu zaškolbrtnutí. **Adéla Věchetová Kalousková** čtenáři naštěstí ukáže, že i večírek, který neprobíhá tak docela podle plánu, může nakonec dopadnout dobře.

Povídka **Vlastimila Boháče** vypráví o expedici na místo, kde s hmotným světem interagují i podivná zjevení. Když se členové posádky průzkumné lodě vydávají ze základního tábora odhalit tajemství podivných spirál, dostávají se mnohem dál, než by je kdy napadlo – a zůstávají uvězněni ve zvláštní krajině, která se jich nehodlá vzdát. Jaká tajemství se skrývají *Za spirálovým lesem*?

Ziwa, mladá vesnická čarodějka, léčí nemoci, věští budoucnost a taky platí za nájem krejčímu Razimirovi způsobem, který se jí přičítá, ale se kterým nedokáže nic udělat. Když se ale Razimír rozhodne zneužít její schopnosti jinak, upoutá to pozornost někoho, kdo si to nehodlá nechat líbit. **Hana Kociánová** ukazuje ve *Znamení zmaru*, že všechna trpělivost má své meze.

Když se u Oswinina domu jednoho dne objeví neznámý muž a požádá o doušek vody, Oswin ani nenapadne, že by se

Kompletní výsledky CKČ 2021-22

Pro nováčky Ceny Karla Čapka, administrátor soutěže Pavel Mikuláščík nám psal, že jich letos bylo požeňnaně, připomeneme její unikátní bodový systém. Ten by měl ocenit jak originalitu, kterou třeba nepochopí každý, tak poctivé spisovatelské řemeslo, na kterém se ujednotí většina porotců.

Bodové ohodnocení, to jest druhý sloupec následujících tabulek, vznikne jako suma hodnocení všech porotců dané kategorie. Pokud tedy některý porotce umístí danou povídku na prvním až šestém místě svého formuláře, přidá tím povídce 60/*n* bodů, tedy 60, 30, 20, 15, 12 nebo 10 bodů.

Aby to nebylo tak jednoduché, každý porotce může ocenit až 21 povídek, ve své hodnotící pyramidě může na *n*-tém místě ocenit *n* povídek, tedy může udělit jedno první, dvě druhá až šest šestých míst (1+2+3+4+5+6=21).

Je-li na začátku řádku ve sloupci výsledného pořadí označeného jako # znak =, došlo u povídek k bodové shodě a získaly tak stejné umístění. Sloupec S. jsme již vysvětlili a následující sloupce 1 až 6 uvádějí informaci, kolik *n*-tých míst povídka získala.

Ve sborníku Mlok 2022 jsou vedle doslovu Kristýny Sněgoňové, který najdete na předchozí a této straně, zveřejněny první tři mikropovídky, pět krátkých a pět „delších“ povídek a vítězná novela.

Zdeněk Rampas

ho měla bát. Jakmile se jí ale představí, ukáže se, že i když nezná jeho tvář, jeho jméno už slyšela, stejně jako každé dítě i každý stařec v kraji. Jenže Oswin host není jediný s temnou minulostí... Jak jejich střetnutí dopadne, ukáže *Práh svědomí* Tomáše Laubeho.

Patnáctiletý chlapec Akito slouží v hostinci u břehu jezera, které je světem kouzel i nočních můr. Když je nucen z hostince uprchnout, pomůže mu v tom klíč pána Lampionového paláce – ale klíč musí být vrácen jen jemu a jediný, kdo to může udělat, je Akito. Lucie Matějčková zavede čtenáře ve své snové povídce *Jezero příznaků* do světa, ve kterém není nic takové, jak se zdá.

Robotické války ve světě Tomáše Pašky ukončily až rakety – rychle, ale za cenu obrovského množství obětí a poničení přírody na dlouhé roky. Když se Jonáš, proslulý válečný veterán, a jeho učednice Klára dostanou do Cínovce, aby tam nechali opravit věrného robopsa, nabídne jim starosta džob – zabít Bestie, která se usadila na stezce sloužící k transportu rudy. Kdo ale bude lovcem a kdo kořistí, to se ukáže až v *doupěti Bestie*.

Na začátku novelky je setkání mladé Trix s Roycem, studentem čarodějné školy. Okolnosti, za kterých k němu došlo, neobvyčejnost Trix i její touha po dobrodružných cestách vedou k tomu, že se Royce rozhodne ji na školu vzít s sebou – přestože Trix zdánlivě nemá žádné předpoklady stát se čarodějkou. Hned první den se jí ale dostane podivného varování „Nikdy si nevšiměj Modrého draka!“ Co to znamená, a jestli Trix poslechne, čtenáři řekne Lea Poštolková ve své novele *Trix a Modrý drak*.

Kristýna Sněgoňová

Mikropovídka

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor:	Název
1	607	5	3	4	7	1	2	Martin Vondráček:	Staré dobré Vánoce
2	464	3	3	4	4	2	3	Štěpán Tůma:	Kámoši
3	461	2	3	7	3	3	3	Jan Vrána:	Železní velrybáři
4	441	1	7	4	3	3	1	Martin Novák:	Ježíšku, pomoz mi
5	366	1	2	7	2	3	4	Martin Vondráček:	Feed me
6	344	1	4	2	-	7	4	Lubomír Chlup:	Život po životě
7	320	-	3	3	4	5	5	Monika Tichácková:	Dědečku vyprávěj
8	316	1	1	4	6	3	2	Oldřich Fuksa:	Léčitel
9	304	1	1	3	6	2	4	Martin Novák:	Nehraje si se živly
9	304	-	4	1	8	2	2	Ivana Rakusová:	Nebudu se bát
11	297	2	2	-	3	6	-	Alena Kohoutková:	Krvavý chlapec
12	294	-	4	3	2	2	6	Katarína Gocmanová:	Dávaj pozor, ako nazveš trpaslíka
13	280	-	1	5	4	5	3	Ondřej Vrtiška:	Otázky vzniku
14	273	1	1	3	3	4	3	Vladimír Němec:	Správné rozhodnutí
15	215	1	-	3	1	5	2	Jakub Šefčík:	Jedenáctka
16	177	-	-	2	1	6	5	Vítěslava Falcmánová:	Andílek
17	175	-	-	3	1	5	4	Tomáš Vorobok:	Rozhovor
18	167	-	1	1	1	6	3	Lubomír Chlup:	Volba povolání
19	159	-	-	1	3	2	7	Michal Molhanec:	Výzva
20	134	-	-	1	2	2	6	Tomáš Gajdarus:	Napodobenina 1. třídy
21	114	-	1	1	2	2	1	Lucie Pejšová:	Žena nového věku
22	112	-	1	-	2	1	4	Marie Pospíšilová:	Věc
23	106	-	1	-	2	3	1	Viktor Mottl:	Něco hustého z lesa

Krátká povídka

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor:	Název
1	466	5	3	1	-	3	2	Linda Sigmundová:	Sestřička
2	334	1	4	2	4	2	3	Lenka Brabcová:	Pravidla věčnosti
3	325	2	1	2	3	5	3	Kakrfóna Hrmajtová:	Pod listím
4	300	1	1	3	4	5	3	Adéla Věchetová Kalousková:	Večirek poslední záchrany
5	283	1	3	2	1	4	3	Michal Molhanec:	Pilotka
6	274	2	1	1	4	2	2	Matej Rumanovský:	Nekonečný řivot
7	256	-	2	1	6	3	5	Vladimír Němec:	Příští čtvrtěk
8	253	-	-	5	5	4	3	Linda Sigmundová:	O zakletém žabákoví
9	241	1	1	2	3	3	3	Martin Novák:	Dobrodružství mladého trosečníka
10	237	-	3	2	3	1	5	Magda Višňová:	Znepokojivý pohled posvátného berana
11	236	-	2	1	4	3	6	Dávid Mamrila:	Pod postelou
12	216	1	-	3	2	3	3	Vojtěch Zbořil:	Božská komedie, díl druhý
13	201	-	1	4	3	3	1	Martin Novák:	Mezi řádky
14	198	-	1	3	2	4	3	Denisa Šustová:	Pro vyšší dobro
14	198	-	1	2	2	4	5	Veronika Salášková:	Dveře na půdu
16	171	-	1	-	5	3	3	Martin Hlavňa:	Na kuracích nožkách
17	163	-	-	1	5	4	2	Kateřina Němcová:	Auto po druhém majiteli
18	162	-	3	2	-	1	2	Lubomír Chlup:	Konkláve 2.0
19	158	-	2	2	-	4	1	Jiří Václaviček:	Oltář smrti

Cena Karla Čapka

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor: Název
20	148	-	2	-	2	4	1	Kara Doubravská: Hotel pro myš
21	140	-	3	1	-	-	3	Lubomír Chlup: Můj učitel topinkovač
21	140	1	-	-	4	-	2	Vlasta Žáčková: Dokonalý zločin
23	129	-	2	-	1	2	3	Michael Sedláček: Odtah
24	114	-	-	2	2	2	2	Radovan Kolbaba: U cesty
26	106	-	-	2	-	3	3	Helena Dvořáková: Cestovní deník
27	92	-	-	2	-	1	4	Henrich Fačkovec: Stromy v Galiopolise
28	87	-	-	1	1	1	4	Katarína Gocmanová: Svetlo na konci tunela
29	79	-	-	1	1	2	2	Zuzana Michalová: Ochrankyňa
30	72	-	-	2	-	1	2	Oldřich Fuksa: Jablůň
31	70	-	-	1	2	-	2	Ondřej Jahoda: Anděl smrti
32	64	-	-	1	-	2	2	Petr Jánský ml.: Pominuté požehnání
33	60	1	-	-	-	-	-	Bohumil Ždichynec: Člověk bez budoucnosti
34	55	-	-	2	1	-	-	Tomáš Hladký: Isolation
35	52	-	-	-	2	1	1	Petr Jánský ml.: Lampert & Lamprecht
36	51	-	-	-	1	3	-	Barbora Štachová: Sídlištěm
37	50	-	1	-	-	-	2	Ingrid Hrdinová: Posvátný rituál
38	47	-	-	-	1	1	2	Jiří Václavíček: Činohořský zázrak
39	42	-	-	-	-	1	3	Bohumil Ždichynec: Ohlašování smrti
40	40	-	-	1	-	-	2	Tomáš Herman: Mudrohlídka
41	24	-	-	-	-	2	-	Petr Kubát: Luna
42	10	-	-	-	-	-	1	David Havel: Upovídáná

Povídka

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor: Název
1	427	3	2	6	3	1	1	Vlastimil Boháč: Za spirálovým lesem
2	386	2	4	3	2	3	2	Tomáš Laube: Práh svědomí
3	354	2	2	4	-	2	7	Hana Kociánová: Znamení zmaru
4	328	2	1	3	4	4	1	Lucie Matějčková: Jezero přízraků
5	283	-	3	2	5	4	3	Tomáš Pašek: V doupěti Bestie
6	264	-	2	6	2	2	3	Martin Novák: Mulo
6	264	1	3	-	2	2	6	Kara Doubravská: Jelenové
8	257	1	2	1	3	6	-	Lucie Kaňová: Potkat vílu
9	249	1	1	3	1	2	6	Zuzana Michalová: Hostinec u trojhlavého draka
10	225	-	1	4	5	-	4	Marie Domská: Krtek
11	219	1	2	1	1	2	4	Lubomír Chlup: Návštěvník
12	207	2	1	1	1	1	1	Jana Plauchová: Pre tvoje dobro
13	189	1	-	-	5	2	3	Markéta Prášková: Dračí kletba
14	188	-	1	1	4	4	3	Eva Žilková: Bestie v kameni zakletá
15	167	1	-	3	1	1	2	Rosana Zvelebilová: Zlý čaroděj
16	160	-	1	2	-	5	3	Josef Hruza: Bezcitná monstra
16	160	-	-	1	2	5	5	Štěpán Tůma: Muškař
18	141	-	1	1	1	3	4	Petr Krivánek: Koboti už jdou
19	135	1	1	1	1	-	1	Eliška Drongová: Nefritová kniha
20	130	-	-	-	2	5	4	Jiří Václavíček: Kropáček
21	127	-	-	2	3	1	3	František Löffelmann: Únik
22	121	-	1	-	3	3	1	Jiří Václavíček: Láska & smrt
23	114	-	-	1	2	2	4	Robin Pánek: Vina a trest
24	110	-	1	1	2	-	3	David Tomáš: Nekonečný lov
25	104	-	-	-	4	2	2	Jan F. Rajm: Efekt přihlížejícího
26	97	-	-	-	-	1	6	Lucie Lefnerová: Intergalaktický večírek

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor: Název
27	94	-	1	1	-	2	2	Petr Kubát: Dívka s bílými vlasy
28	84	-	1	-	-	2	3	Petra Kvasničková: Noc s ďáblem
29	82	-	-	1	2	1	2	Tomáš Novotný: Tuhá zima
29	82	-	-	1	2	1	2	Marek Hlavatý: Podvečer, posledního dne
29	82	-	1	-	-	1	4	Sabina Daňková: Pind'ouři
32	62	-	1	-	-	1	2	Robin Pánek: Cesta spravedlnosti
33	57	-	1	-	1	1	1	Petr Kubát: Zmizení
34	56	-	-	-	-	3	2	Marie Pospíšilová: Zrůda z č.p. 52
35	27	-	-	-	1	1	-	Petr Jánský ml.: Rytíř jubiláš
36	12	-	-	-	-	1	-	Petr Jánský ml.: Justus von Staubnitz

Novely

#	S.	1	2	3	4	5	6	Autor: Název
1	322	2	4	2	2	1	-	Lea Poštolková: Trix a modrý drak
2	267	2	4	-	1	1	-	Zdeněk Jarchovský: Projekt Philadelphia
3	259	3	-	2	1	2	-	Tomáš Petrásek: Před výbuchem
4	187	1	1	2	3	1	-	Ferdinand Žernovič: Návštěva
5	179	-	3	2	1	2	1	Martin Novák: Jak Artur zachránil roboty
6	177	1	-	4	1	1	1	Jakub Raida: Led a tma
7	166	-	2	1	2	3	2	Rosana Zvelebilová: Hostina
8	136	-	2	1	-	3	2	Luboš Bližňák: Poslední pozemšťan
9	131	-	2	-	1	3	2	Aneta Hastíková: Milko
10	114	-	1	1	-	2	4	Marie Pospíšilová: Preventista
11	102	-	1	1	2	1	1	Kateřina Procházková: Když jeleni začnou zabíjet
12	97	-	1	1	1	1	2	Vlasta Žáčková: Vražedná pohádka
13	77	-	-	2	1	1	1	Tomáš Vorobek: Rovnováha a soukolí
14	56	-	-	-	-	3	2	David Šťastný: Dokument 1

Robotika

1. Martin Vondráček: Staré dobré Vánoce
2. Hana Kociánová: Znamení zmaru
3. Martin Novák: Jak Artur zachránil roboty
4. Adéla Věchetová Kalousková: Večírek poslední záchrany
5. Tomáš Pašek: V doupěti Bestie

Trochu statistiky na závěr:

Počet přijatých příspěvků: 23 mikropovídek od 20 autorů, 41 krátkých povídek od 35 autorů, 36 povídek od 32 autorů a 14 novel od 14 autorů. Celkem to je 114 prací od 81 autorů, z toho 36 žen a 45 mužů. 14 autorů přispělo do dvou kategorií, 2 do tří kategorií. 2 autoři poslali 4 příspěvky. Soutěž hodnotilo celkem 33 porotců.

Odposlechnuto o elektronice

VÝVOJ ELEKTRONIKY V KOSTCE

1952: „Kam ten počítač dáme?“

2022: „Kam jsem ten počítač dal?“

SANTAL

Jana Černochová má funkci jak japonská kalulačka.

Miroslav Korecký / iDNES.cz

Porotci 40. ročníku CKČ, děkujeme

Porotce	Město	Kategorie
Andrea Belzová	Dobřichovice	M, K, P
Josef JOB Černošek	Brno	M, K, P, N
Silvia Alexandra Čillíková	Praha	P
Ladislav Daněk	Č. B.	M, K
Antonín Dvořák	Velim	M, K, P, N
Miroslava Dvořáková	Hulín	M, K
Adriana Dvořáková	Velim	M, K, P, N
Agnieška Galamon	Brno	M, K
Jozef Girovský	Humenné, SR	M, P
Kristína Halaganová	Brno	M
Zuzana Hloušková	Hradec Králové	M
Martina Hohenberger	Vimperk	P
Miroslav Hokeš	Mělník	M, K, P
Roman Doktor Hruška	Brno	M, K
Martin Koutný	Třebíč	M, P
Stanislava Kučová	Praha	M
Lea Min Lojková	Brno	M, K, P, N
Roman Maďala	Lúky, SR	P, N
Jiří Málek	Moravské Budějovice	M, K
Lucie Mrázková	Brno	M, K
Vladimír Němec	Horní Libchava	P
Egon Niczky	Budapest, Maďarsko	P
Robert Spousta	Brno	M
Blanka Šimarová	Ostrava	M, K, P, N
Jan Šimůnek	Brno	M
Zdena Štouračová	Brno	M, K, P
Richard Šusta	Praha	N
Radmila Tomšů	Bilovice nad Svitavou	M, K
Jana Vaňková	Brno	M, K, P, N
Martin Voráček	Praha 10	P
Jiřina Vorlová	Praha	M, K, P, N
Lubomír Zaborský	Plzeň	M, K, P, N
Eva Žondrová	Brno	M, K, N

Byl/a Cimrman nebinární?

V roce 1949 vydal americký spisovatel William Tenn povídku, která se jmenovala *Venus and the Seven Sexes* a já ji o třicet let později přeložil do antologie *Pozemšťané a mimozemšťané* (1981) pod názvem *Venuše a sedmero pohlaví*.

Odehrává se nepřekvapivě na Venuši, kam dorazí z Hollywoodu režisér Schlestertrap, aby natočil film s milostnou zápletkou. Zápletka je ovšem oříšek, neboť Venuši obývají Pluchlové, kteří mají celkem sedm pohlaví. Milostný trojúhelník nestačí, chce to aspoň oktagon.

Zhruba ve stejné době založil psycholog John Money na Johns Hopkins University v Baltimoru Gender Identity Clinic a v roce 1955 publikoval teorii identitární psychosociální role genderu. Vedle biologických dvou pohlaví (sex) postavil sociální konstrukt (gender), který není pouze binární, nýbrž mnohočetný, definovaný preferencemi daného jedince. Genderu, pojmu, který do té doby byl užíván prakticky jen v gramatice ve významu rod, se ujali všichni, kdo nechtěli či nemohli najít své místo v tradičním binárním světě.

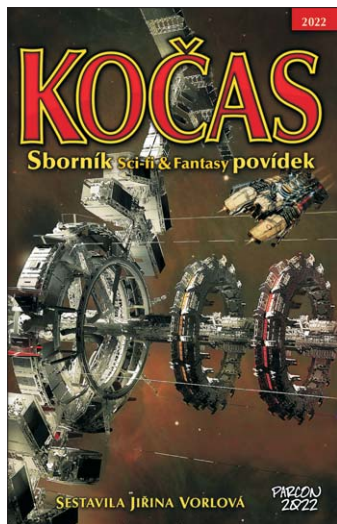
Jako vždy, i tentokrát však prvenství patří nám, protože už o půlstoletí dřív byl/a prvním průkopníkem identitárního pojetí genderu Jára Cimrman. Jediná jeho/jí dochovaná fotografie, na níž je oblečen/a do divočích šatů, bývá vysvětlována šetrností rodičů, kteří ho/ji nutili donosit šaty po sestře Luise. Bylo tomu ale tak? Nebo Jára Cimrman, který/á vždy byl/a o pěkných pár kroků před pachtícím se lidstvem, už tehdy řešil/a problém genderu jako sociálního konstruktů? Odkazuje k tomu i volba jména, fungujícího v mužském i ženském rodě, včetně průkopnický nepřechýleného příjmení. Chtěl/a-li by být binární, byl/a by přece buď Jarda Cimrman nebo Jaruna Cimrmanová. On/a záměrně, aby vypálil/a rybník rakouským úřadům a zároveň neprovokoval/a české šosáky, zvolil/a nebinární/ho Járu Cimrman/al

Jedna z přestřelek dnešní kulturní války, k nimž téma genderové identity patří, se nedávno odehrála i vpravo dole na poslední straně tohoto listu [Lidové noviny, rubrika Poslední slovo]. Jeden ze střelců posléze deklaroval, že k zahájení palby ho vedl také nesouhlas s názorem, že pohlaví je sociální konstrukt. Střelci holt mívají všelijaké důvody.

Jenže ono je to trochu jinak. Už nějakou dobu tu fungují dva rovnocenné a nezaměnitelné pojmy, gender a pohlaví. Jazyk se přece vyvíjí: etymologie prozrazuje, že pohlaví (staročesky pohlavie) původně označovalo jednotlivce (jednu hlavu), následně příslušnost k nějakému rodu a teprve poté získává význam biologický. Gender jako sociální konstrukt je jeho o hodně mladším prasynovcem, dokonce nepokrevním, avšak čile se k světu majícím.

Co by na to řekl William Tenn, nevím. Každopádně jak konstatuje v závěru povídky, stále víc mladých Pluchlů vytváří zvrácené rodiny s pouhými šesti pohlavími. Tak už to chodí, že svět dalších generací je jiný než svět těch předchozích, jak na Zemi, tak na Venuši.

Jaroslav Veis / LN

Kočas 2022

Jiřina Vorlová po covidové přestávce našla sílu vrátit se ke svému projektu a vybrala pro vás antologii z povídek, které sice v Ceně Karla Čapka nezvítězily, a tedy ani nevyšly ve sborníku Mlok, ale měly k tomu dobře naslápáno, což dokládá i to, že v uplynulých ročnících byli jejich autoři úspěšnější nebo nejsou v Kočasu poprvé.

Kočas 2022, Nová vlna, 380 str., 366 Kč

Zapomenuté příběhy poště

Nejenže Zapomenuté příběhy přivedené k připomenutí Marianem Kechlibarem nejdou kvalitativně dolů: ta poslední, v pořadí už šestá kniha mi připadá svým vzhledem nejsličnější. Možná mi dáte zapravdu, pokud ovšem nemáte nepřekonatelný odpor k požárům a modré barvě obálky.

Prohlídku knihy začneme od titulního obálku. Zachycuje zkázu Westminsterského paláce. Překvapen bude ten, kdo v Londýně byl a zmíněný palác obdivoval. Budova stojí, jakýpak tedy požár? Ano, ale je to nová budova, kdežto ta úvodní do základů vyhořela. Ano, požáry se stávají a v dobách vytápění krby a nočního osvětlení otevřeným ohněm byly na denním pořádku. Tento požár ale byl naprosto unikátní svou příčinou – a lze na něm dokumentovat i vypravěčskou metodu Mariana Kechlibara: dovede vypátrat ze změn faktů a podrobností paradox, údiv budící maličkost, která by někdy mohla být dokonce komická, nebýt jejího tragického rozměru.

Nejen váčky, ale i stroje mají své osudy.

Autor to dokumentuje na příběhu britského dopravního letounu Komet, poháněnému tehdejší převratnou novinkou, proudovými motory. Byl to průkopnický počín a zároveň i osudová nehoda, k prvenství patří i chyby a trpce získávané zkušenosti. S technickými problémy se konstruktéři potýkali i v minulosti. Svědčí o tom kapitola věnovaná stavbě a dalším osudu švédského korábu Vasa. Měl to být zázrak lodního stavitelství první poloviny sedmáctého století, vznešenosti a mohutnosti úměrné síle tehdejšího Švédska, agresivní mocnosti, zasahující do dramatu tehdy probíhající války, později zvané třicetiletá. Příběh Vasy je v hrubých rysech známý, ano, je to ta loď, kterou se podařilo objevit a vyzvednout a po pečlivém ošetření vystavit v muzeu. Pýcha a pád, v tomto případě ponoření pod hladinu, tak bychom mohli v kostce odvyprávět kapitolu z šestého svazku Zapomenutých příběhů.

Zmínka o válce? Ta třicetiletá je stále v popředí zájmu historiků i politologů, některé jsou, jak jinak – zapomenuté. Patří k nim i zápas britských koloniálních jednotek s komunistickými povstalci v tehdejší Malajsii, dnešní Malajsii. Pod vedením maršála Geralda Templera tehdy Britové povstání potlačili, což se od té doby v podstatě nepodařilo nikomu a nikde. Jak toho Templer dosáhl? Těžko to charakterizovat jinak než jako kombinaci důvtipu, cílevědomosti a znalostí toho, proč jsou lidé nespokojeni a proč podporují povstalce. Což nic nemění na tom, že v podstatě lidumilné Templerovy metody jsou dnes interpretovány jako příklad bílé brutality. Dnes je Malajsie kveťotou stát, i to je důsledek tehdejší uvozovkách Templerovy brutality.

Není to ale tak, že by nás autor vodil panoptikem hrůz a katastrof. Rád přichází na kloub zdánlivě jednoduchým skutečnostem. Odrážme se od Vasy, velebně se noříci do hlubin po dvacet minut trvající plavbě. Zdaleka ne každá loď měla tak truchlivý konec, mnohé podnikaly doslova zaoceánské plavby

v dobách hluboce předindustriálních. Jak tehdejší mořeplavci určovali polohu? Výška Slunce nad obzorem se dá změřit poměrně snadno, ale k skutečnému určení polohy potřebujeme znát čas, jak víme z Tajuplného ostrova Julese Verna. Měření

času věnoval Marian Kechlibar podrobně zkoumání. V dnešní době rádiem řízených hodin nás nenapadne, že se konstrukci použitelně přesných hodin věnovali v osmnáctém století nejlepší mozky té doby, jako byl například astronom Edmond Halley, kmotr nejslavnější komety navštěvující Zemi.

Na zdánlivě neřešitelné problémy narazili i první kladeči mořských kabelů. Už sama konstrukce obalu byla v devatenáctém století skutečný hlavolam a samo položení kabelu dokonce spojujícího Evropu s Amerikou bylo dobrodružství. Úspěchem podnik skončil v srpnu 1866, a autor nás může potěšit zprávou, že jedna z prvních telegrafických depeší oznamovala Američanům, že v Praze spolu uzavřely mír dvě evropské mocnosti, Prusko

a Rakousko.

Nebo jiná zdánlivá maličkost, a zase jsme u Kechlibarovy metody objevovat tajemství a drama v zákoutích všednosti. Obaly. Máme je všude kolem sebe, a vždy bylo nutno zboží nějak chránit, přepravovat, přechovávat. V kapitole věnované obalům se podíváme na mořské dno za antickými amforami, a skončíme v moderní době, kdy světová moře brázdí obrovité lodě s navršenými kontejnery typizovaných rozměrů. Jelikož je to relativně vzato novinka, známe i jména lidí, kteří se o zavedení tohoto druhu přepravy zasloužili, je to podnikatel Malcolm MacLean a inženýr Keith Tantlinger. Svěží, poutavé, chytré a fakty nabitě, aniž by bylo únavné, je čtení šestého svazku Zapomenutých příběhů.

A úplně nakonec poslední potěšující sdělení: pokud nedojde k nepředvídatelnostem, můžeme se napřesrok těšit na sedmičku.

Ondřej Neff

Odposlechnuto

Koupil jsem si ruský adventní kalendář. Pokaždé, když otevřete okno, vypadne z něj oligarcha.

JYRKA

Tahle válka je trochu jako biatlon... Rusové dobře utíkají a Ukrajinci jsou zase dobří ve střelbě.

RUTHLESS

Dotaz na rádio Jerevan: Je pravda, že podle plánu měl být 24. února být Zelenskyj dopraven mrtvý do Moskvy?

Odpověď: Ano, je to pravda. Akorát to nebylo 24. února, ale 21. prosince, neměl být mrtvý, ale živý, a neměl být dopraven do Moskvy, ale do Washingtonu. Jak vidíte, vše postupuje podle plánu.

TRAVIX

Proč je účast Francie ve válce s Ruskem klíčová?

Někdo musí rusáky naučit, jak se vzdávat.

TETH

Anketa Lidových novin

V knize *Město* (pro starší Když ještě žili lidé) Cliford Simak píše o mimoběžných světech existujících vedle sebe. Jedním z nich je třeba svět skřítků. A tak jako existuje svět, kde je nejčtenější autorkou Vlasta Javořická, tak nejspíše bude existovat i bublina fanoušků Kateřiny Tučkové. To, že jste se nikdy s jejími čtenáři neseťkali, nic neznamená, ani skřítka jste nepochybně nikdy neviděli.

Díky anketě *Kniha roku 2022*, ve které Lidové noviny vyzvaly na čtyři sta nějak známých osobností, aby se svěřily se svými čtenářskými zážitky, došlo k jakémusi chvilkovému prolnutí čtenářských světů cca 160 lidí, kteří nakonec své odpovědi poslali.

Využil jsem polehávání způsobeného virózou a přečetl si odpovědi všech osobností, nejen těch, které pro mě osobně něco znamenají. A asi to způsobí, že se hromada mých nepřetčených knih zase trochu rozroste o ty doporučené.

Jak jste asi zaslechli, zvítězil román *Bílá voda* K. Tučkové (23 hlasů), následovaly *Pustá země* T. S. Eliota (10 hlasů) a *Životice* Karin Lednické (9 hlasů). *Bílá voda* a *Životice* měly poměrně značnou mediální masáž, *Životice* jako četba na pokračování proběhly na ČRo Plus. Agenti LN nemuseli budit nebohé respondenty v půl třetí ráno, aby je tyto tituly napadly jako první. Naopak *Pustá země*, od jejíhož prvního vydání uplynulo právě sto let a nově ji přeložil Petr Onufer, jistě našla svých deset hlasů mezi přáteli Viktora Janiše a obvyklými podezřelými velmi snadno.

Z dalších ohodnocených míst mě zaujala odborná kniha *Dějiny lidí* Martina Rychlíka, tady jsem žádnou mediální masáž nezaznamenal. Navíc ji mezi svými uvedl Petr Koubský, jehož problémem jistě nebylo na nějakou knihu si vzpomenout, ale vybrat tři nejméně ze třiceti.

Nepřekvapilo vysoké umístění knihy *Klára a Slunce* britského nobelisty s japonským jménem Kazuo Ishiguro, Švédská akademie už dlouho oceňuje spíše politické postoje či barvu kůže, takže když někdy upozorní i na dobrou literaturu, čtenáři na to reagují pozitivně.

Rovněž oceňují poctivou editorskou práci knih, které jsou součástí sebraných spisů (např. Ladislava Klímy, Karla Teigeho, Jiřího Weila).

Některé odpovědi byly tuze strohé, jen autor a dílo, jiné by se daly použít jako recenze; zajímavě se vymykal text Lubomíra Machaly, autora knihy *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995* (zajímavě pro nás tím, že čerpal i z *Kdo je kdo v české a slovenské sci-fi*), ve kterém píše:

Letošní udělení Státní ceny za literaturu, ale též výsledky jiných tuzemských cen i anket mi velí, abych českého čtenáře upozornil, že to, co produkuje valná část českých oceňovaných autorek, vskutku není umělecky hodnotná a nekonvenční literatura, jak by se mohlo podle oněch výsledků zdát, nýbrž toliko populární čtivo, v těch lepších případech mainstreamového střihu. Ale mimořádné knihy, respektive prózy psané spisovatelkami má český čtenář na dosah, stačí se poohlédnout do slovenských nakladatelství.

Nechme stranou pořadí, ať už mu přikládáme jakoukoli vyovídací hodnotu, a pojďme nahlédnout na pětadvacet doporučení konkrétních lidí, na něž asi dám, i když netuším, kam dám ty knihy (o těch s * už Interkom někdy referoval):

Ivan Adamovič, publicista: *Rotrekl* (Tomáš Pospiszyl)

Ladislav Bareš, egyptolog; Pavel Dominik: *O češtině s Karlem Olivou* (Ivana Karásková)

* Václav Bartuška, diplomat; Jakub Šofar: *Mycelium VII a VIII* (Vilma Kadlecká)

Jan Borovička, biogeochemik a mykolog: *Na západě zuří válka* (Douglas Murray)

Jan Děkanovský, kulturolog, Roman Joch: *Churchill. Předurčen osudem* (Andrew Roberts)

* Jiří Grygar, astrofyzik: *Nad propastí. Existenční riziko a budoucnost lidstva* (Toby Ord)

Dana Hábová, překladatelka: *Betty a my. O jednom českém kulturním fenoménu* (Jiří Trávniček)

Eva Hauserová, novinářka: *Stromy mě znají jménem* (Václav Cílek, Viktor Mačura a kol.)

Radkin Honzák, psychiatr: *Výpravy pro čtvero ročních období* (Jiří Peňás)

* Viktor Janiš, překladatel; Petr Koubský: *Pustá země* (T. S. Eliot); *Ukrajinské 20. století* (Volodymyr Vjatrovič)

Roman Joch: *Výpravy na východ* (Fitzroy Maclean); *Po čem rabíni touží* (Tuvia Tenenbom)

Jindřich Jůzl, šéfredaktor: *V chapadlech marmuru. Jak čist literaturu krize* (Jan Bělíček)

Stanislav Komárek, biolog a filosof: *Akademické svobody ve věku konformity* (Joanna Williamsová)

Petr Koubský, informatik: *Zničit* (Michel Houellebecq); *Dějiny lidí* (Martin Rychlík)

Jan Lukavec, kulturolog: *Hebrejky. Biblické matky, démonky, královny i milenky* (Jan Finferland); *Dějiny lidí* (Martin Rychlík)

* Eva Lukavská, romanistka: *Německý rok 1968* (Aleš Valenta)

Tereza Matějčková, filosofka: *Román a dějiny* (Pavel Barša); *Tolik popela* (Ondřej Štindl)

* Vladimír Páral, spisovatel: *V nitru Kamerunu* (Ivo Fencel)

Radim Selteneich, právník a pedagog: *Evropané. Tři slavné životy a vznik kosmopolitní kultury* (Orlando Figes)

* Miroslav Singer, ekonom: *Slovenské století* (Pavel Kosatík)

Jaroslav Veis, překladatel: *Hebrejky. Biblické matky, démonky, královny i milenky* (Jan Finferland)

Miroslav Verner, egyptolog: *Výpravy na východ* (Fitzroy Maclean)

Jan Vít, editor: *Výpravy pro čtvero ročních období* (Jiří Peňás); *Kdo tu mluvil o vítězství* (Tereza Matějčková)

Jarka Vrbová, překladatelka: *Dějiny Ukrajiny. Dějiny Ruska* (Petr Koubský)

Jan Zrzavý, biolog: *Hodný, zlý a ošklivý? Havel, Klaus, Zeman. Paralelní životopisy* (Lubomír Kopeček)

* Jiří Žáček, básník: *Civilizace* (Laurent Binet)

ZR

Tenkrát v Bratislavě

Znáte to, některé dny si člověk docela dobře pamatuje, zvlášť když o nich píše reportáž do novin. Já to takhle mám třeba se čtvrtkem 31. prosince přesně před třiceti lety a navíc mám tahák v podobě oné reportáže. Toho dne jsem někdy po poledni nasedl do zánovní audiny, kterou řídil Ondřej Neff, a vyrazili jsme po D1 na východ. Pracoval jsem tenkrát v Lidovkách a on v MF Dnes, což tehdy nebyla jedna firma, nýbrž konkurence, ale nějak jsme to neprožívali.

Blížily se poslední hodiny Československa a my jsme chtěli být při tom, kdy se Slovensko vysmekne z kůže čechoslovakismu a zaskví se v plné kráse, případně nahotě. Bratislavské Náměstí Slovenského národního povstání, na kterém se odehrávaly nejdřívější mítky proti pražské nadvládě, proto bylo tím ideálním místem, kde strávit státotvornou půlnoc.

Do Bratislavy jsme dorazili za soumraku. Nejdřív jsme zamířili ke kocúrovi, jak se tenkrát říkalo pomníku československé státnosti s dvouocasým lvem před Slovenským národním muzeem na Vajanského nábřeží Dunaje. V oné reportáži jsem pak napsal: „Dvouocasý lev na vysokém soklu není ve tmě vidět. Dole pár uschlých kytic, pět blikotavých svíček. Kolem dokola ani noha, jen za rohem muzea se v závětrí krčí dvojice mužů v policejních uniformách: snad kdyby někdo chtěl památník zrovna dnes večer povalit. Ve čtyři odpoledne, kdy se tu měla konat snad manifestace, snad tichá vzpomínka na federaci, se tu sešli dva členové hnutí Human a osm novinářů.“

Dnes už tam kocúr není, odstěhovali ho k nové budově slovenského Národního divadla a na vysokém soklu tam místo něj stojí Šalounův TGM.

Na Náměstí SNP bylo narváno už před půlnocí. Nad hlavami létaly salvy rachejtli. Červené, bílé a zelené. Překvapily mě ty barvy, čekal bych spíš červeno-modro-bílou kombinaci jako na slovenské vlajce, tyhle přece byly maďarské. Ale potlačil jsem zlomyslný nápad, že je to budapeštská sabotáž, a řekl si, že modrou prostě tehdy ještě pořád značně plánované hospodářství nedodalo. Hned pod rachejtlemi se pohyblivá reklama firmy jménem Laser obřími písmeny donekonečna ptala: CHCETE BÝT BOHATÝ?

Bylo tam všechno, co v takové chvíli nesmělo chybět. Šampaňské, borovička, střepy pod nohama, hlas Gabo Zelenaye. Slovensku hymnu a projevy vystřídal Straussův monumentální valčík Na krásném modrém Dunaji.

Párkrát jsem krátce předtím ve Slovenské televizi debatoval o blížícím se rozdělení státu, takže mě sem tam lidé poznávali, půvabná slečna si se mnou chtěla připít na rozloučenou.

Reportáž, která vyšla 2. ledna v LN, končila těmito slovy: „Někdo mě vezme za loket. Je to paní středních let, doprovázená manželem. Podívá se na mě a zeptá se: ‚Co napíšete do těch vašich Lidovek?‘

Nevím, proč odpovídám slovensky: ‚Zatiaľ nieviem.‘

‚Napište pravdu,‘ říká ona. ‚Národ tančí.‘“

Takhle to bylo tenkrát v Bratislavě.

Jaroslav Veis / LN

Opožděná reportáž

O Silvestra 1993 jsme jeli dva novináři do Bratislavy, Jaroslav Veis za Lidovky, já za MF Dnes. Novinářů z Čech tam bylo tenkrát pomálu, dokonce si myslím, že jsme byli sami. Půlnoc se dostavila, to už jsme byli na náměstí SNP, to je v Bratislavě něco jako v Praze Václavák, dodám pro pořádek. Tam už byla hlava na hlavě, do noci prskaly rachejtle, hrála muzika, lidé páliili československou vlajku a radovali se kolem rakve, ve které ležela figurína ztělesňující společnou republiku jako čerstvého nebožtíka.

Procházel jsem s Jaroslavem tím davem a bylo nám všelijak, převážně smutně. Ve svém Posledním slovu se zmiňuje, jak ho poznala rázná Bratislavanka a řekla mu: „Jen se dívejte, pán Veis! Ti lidé tančí!“

Už nedodal, co jí na to odpověděl, a na to si zase už třicet let pamatuji já:

„Vídím,“ přitakal Jarda. „Teď jde o to, aby tančili za rok i za deset let.“

Vždycky jsem mu záviděl schopnost trefně odpovídat, já na rozdíl od něho trpím tím, čemu se říká „duchaplnost na schodech“. Až doma dlouho po debatě vím, co jsem měl chytrého a vtipného až sarkastického oponentovi vpálit.

Bylo mi tenkrát hodně smutno a v tom se pranic nezměnilo dodnes. Tančí Slováci po třiceti letech, jak se na to Jaroslav ptal té noci? My náš Svátek státnosti vnímáme tak chabě, že o jeho existenci nevědí ani všichni prezidentští kandidáti. Na twitteru někdo předestřel problém referenda, že prý mohlo rozpadu zabránit. Myslím, že by vyvolalo vášně, a k rozpadu by stejně došlo.

Nad federací jsem zlomil hůl v noci půl roku před oním historickým Silvestrem. Ocitl jsem se opět v Bratislavě a pil vínko s tehdejšími federalisty, byli to lidé z akademického světa a novináři. Dlouho po půlnoci se ke mně naklonila ovíněná šéfredaktorka jedné tehdy federalistické tiskoviny. Vypadlo z ní, že to s federací vypadá hodně špatně.

„A může za to Havel!“ uzavřela výklad. Podivil jsem se a žádal další vysvětlení.

„Zavinil to svou čepicí. Urazil všechny Slováky.“

Všichni jsme věděli, že první cesta Václava Havla ve dnech převratu vedla do Bratislavy a jako symbol přátelství se slovenským disidentem Jánem Budajem si Havel narazil na hlavu kulicha, Budajovu oblíbenou čepici, takzvanou *budajku*. Takhle jsem to té federalistické šéfredaktorce vysvětloval, jenže na ni bylo vidět, že mluvím do zdi.

„Kdepak. On chtěl urazit Slováky. Tu čepici mu nemůžeme odpustit.“

„Ale přece to bylo přátelské gesto...“

„Urážka to byla. Moc dobře víme, že v češtině tomu říkáte kulich. No a autor toho blbého pomníku na náměstí SNP je Ján Kulich. On váš Havel chtěl tou čepicí vyjádřit, že nás má všechny za pitomec!“

Na to jsem věru nevěděl co říct. Pak už to šlo rychle, až k té rakvi s figurínou mrtvého společného státu. Ondřej Neff / LN

Miroslav Bárta: Sedm zákonů. Jak se civilizace rodí, rostou a upadají

Když *Sedm zákonů* vyšlo, viděl jsem o té knize mnoho zmínek v médiích. Ale moc chuť do čtení jsem neměl. Až když jsem před časem viděl dlouhý rozhovor s p. Bártou na YouTube, došlo mi, jaká osobnost to je, co všechno na světě viděl a čeho se aktivně účastnil. Knížku jsem si koupil jako suvenýr paradoxně v Bratislavě, když jsme tam byli na Velikonoce na výletě. Chtěl jsem si přivést nějakou slovenskou publikaci, ale nic slovenského mi bohužel do oka nepadlo.

Sedm zákonů vyšlo loni jako autorův pokus oslovit širší publikum. Jak známo, p. Bárta je dlouholetým významným archeologem-egyptologem s mezinárodním renomé. Před pár lety byl editorem mezioborového sborníku k tématu společenského kolapsu. A po nedávné pandemii se zjevně rozhodl aplikovat své poznatky i na aktuální situaci.

Moje (a nejen moje) dojmy z konečné podoby knihy jsou rozporné. Na jedné straně je hodnotné, když se taková naprosto mimořádná osobnost podělí o své názory na aktuální situaci a zkusí ji dát do kontextu. Na druhé straně na mě text působí, že mohl být více promyšlen a i svým provedením kniha působí šitá horkou jehlou. Je sice vytištěna na luxusním těžkém lesklém papíru, ale není prostá překlepů a jazykových nedotažeností. Třeba se v ní opakovaně píše o Východobyzantské říši. Tady je evidentní, že někdo váhal mezi Východořímskou a Byzantskou říší, ale zůstal na půli cesty. V reakcích čtenářů v knižních databázích lze nalézt i výčty různých drobnějších faktických nepřesností, které neoslabují argument autora, avšak podrážejí slavnostní dojem, který navozuje jeho jméno a luxusní výprava knihy.

Nejcennější na knize je samozřejmě zasazení naší aktuální (post)pandemické zkušenosti do historického kontextu. Autor poukazuje na historické paralely minulých civilizací, které všechny do jedné měly fáze zrodu, vrcholu a kolapsu. Přičemž poukazuje, že kolaps civilizace neznamená fyzický zánik všech lidí, ale „jen“ prudké zjednodušení společenské organizace.

Ne že bych si byl tedy úplně jist, co to prudké zjednodušení přesně znamená. Jediným kolapsem, který jsem (zatím) osobně prožil, byl převrat v r. 1989 – a zániku socialistických režimů ve východní Evropě se věnuje i p. Bárta v této knize. Nejsm si však jist, co na těch událostech bych označil konkrétně za skokové zjednodušení systému.

Publikace je sice strukturována do jakýchsi sedmi „zákonů“ společenského vývoje. V realu však na mě působila jako hromada jednotlivých originálních úvah bez většího ladu a skladu promíchaná s celkem banálními aktuálními publicistickými tématy, které jsme všichni už četli jinde dokola do omrzení. To platí i

o ilustračních fotografiích, mezi něž jsou zařazeny i reprodukce čtyř z pěti částí obrazového cyklu *Cesta impéria* od Thomase Colea. Ten cyklus je nádherný a nadčasový, ale: existuje jakýkoliv článek nebo video na YouTube na téma úpadku civilizace (zejména všechny ty stovky úvah o konci starého Říma), kde by nebyly tyto obrazy používány pořád dokola?

Z knihy jsem si osobně odnesl dokonce tři jednotlivé body, které mě osobně oslovily a leží mi od té doby v hlavě:

1. Autor připomíná starou pravdu, že kolaps nenastává pozvolna, ale dostavuje se náhle – v nečekaných skocích, které jsou vyvolány bezprostředně nepředvídatelnou událostí, která je sama o sobě nevýznamná.

2. Hluboce mě mrazilo při slovech, že znakem blížícího se náhlého kolapsu je, když se začínají jednotlivé krize všeho druhu hromadit a zkracují se intervaly klidu mezi nimi.

Při analýze dynamiky krizové fáze společenských systémů se totiž ukazuje, že pokud se systém skutečně blíží okamžiku kolapsu, mezi jednotlivými punktuacemi – velkými modifikacemi či proměnami systému – se etapy stáze/klidu stále zkracují, až prakticky mizí.

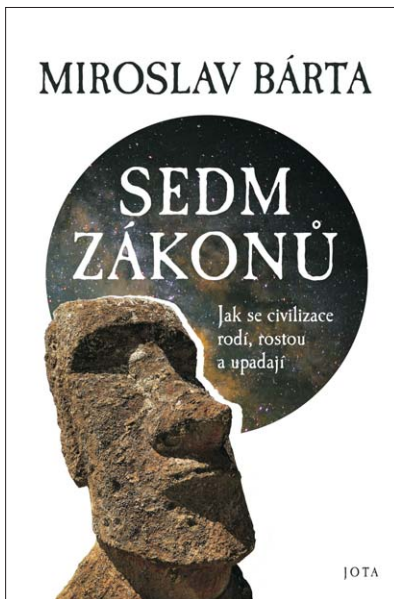
Hned nato nastává kolaps.

Těžko při čtení těchto slov si nepřipomenout pandemii, kterou jsme všichni očekávali jako drobnou nepříjemnost na pár týdnů. Avšak ona přešla prakticky bez přestávky do krize dodavatelských řetězců, pak do ruské invaze s krizí energických trhů a nyní prožíváme dle všeho úvodní fázi energické a finanční krize. Jupí.

3. Úvahy v knize jsou nutně pochmurné, ale p. Bárta není v žádném případě pesimistou a cíleně se snaží čtenáře přivést od hořké pravdy k aktivnímu a optimistickému myšlení. Líbil se mi jeho tip, který je snad prostítký, ale hezký: dívat se co nejčastěji na oblohu.

Když vám bude těžko nebo ještě hůř, podívejte se na nebe. Mně to rozhodně pomáhá – vždycky si přitom připomenu pokoru, svou malost a zároveň ambici vydávat se výše. A dívejme se co nejčastěji vzhůru – probouzí to současně ambice i podporuje pokoru – je toho tolik, co nás přesahuje.

Závěrem bych si ještě poznačil, že si nejsem vlastně jistý, o jaké civilizaci se v knize píše: některé příklady (hlavně o krizovém managementu pandemie) jsou české, většinou pak mluví asi obecně o Západu, ale nejspíš považuje naši aktuální civilizaci v podstatě za globální. V tom se kniha liší od geopolitických úvah, jejichž oživování v poslední době pozorujeme z konzervativního anebo přímo reakcionářského směru. Pan Bárta sdílí s geopolitickými teoriemi přesvědčení o zásadním

Netflix: Dark

Uprostřed hlubokých lešů, kde nic není, jak se zdá, leží německé maloměsto Winden. Nemají tam pilu, ale atomovou elektrárnu, a dějí se tam věci, kvůli kterým byste v Americe museli vykopat indiánské pohřebiště, mrtvé pochcat a zakopat je obráceně (návod ze South Parku). V Německu na to stačí jedna jaderka, z jejichž chladicích věží zlověstně uniká vodní pára.

Ve Windenu prakticky stále prší, nebo alespoň kdykoli si dva chtějí popovídat, počkají na déšť, sundají kapuce a několik metrů od nejbližšího obydlí něco řeší nebo dlouze mlčí.

Postav jsou tam mraky a sledujeme jejich životy v letech 1953, 1986 a 2019. Ztratil jsem se v tom docela brzy. V americkém seriálu *Stranger Things*, ke kterému to někdo přirovnal, vždy vím, kdo je kdo. To je jedna z výhod povinně zastoupených černochů, když je tam příslušného věku jen jeden, tak se nespletu. Tady se v těch teen blond a zrz árijících špatně orientuju. A ani se staršími postavami to není lepší, je tohle ta žena, kterou jsem před chvílí viděl nahou? (To v amerických filmech také nehrozí, protože tam zase vše dělají oblečení :-)

Místní hotel je v úpadku a má červené běhouny, v této řadě ale ještě není důležitý, buď scenáristy nic nenapadlo, nebo je v záloze pro další řady.

Hrdinové skuhrají, že by jednou chtěli z městečka utéct, a tváří se jak postavy Flannery O'Connorové. Americkým spisovatelům asi nedochází, že odkudkoli z Německa je to do nějakého velkoměsta hodina cesty.

V SF rovině seriálu jde o kouzlení s časem a putováním v něm, mě nejvíc zaujalo, jak se po třiatřiceti letech mění móda, chování, gesta, vzhled (zdá se dokonce, že i fyziognomie) Němců. Nemohu posoudit, zda je to zachyceno věrně, ale určitě tak, aby si to divák mohl užít a vychutnat.

Některé exteriéry jako bychom viděli ve filmech podle Stephena Kinga, jiné působí dost lacině, zvláště tajemná jeskyně, která vede až pod elektrárnu; v Prachovských skalách, jak dokládají české pohádky (špatně zase jiným způsobem), byste našli zajímavější scenérie.

Dle mnohých to na vyšší level posouvá hudba. (Tě však nerozumím, tak to nechám na povolanejších.) Verbalovo vyjádření jsem k tomu na ČSFD ještě nenašel, tak nevím...

Ale varoval jsem vás :-)

Grobenius

vlivu přírodních podmínek na společenské dění, ale nevěnuje se otázkám soupeření jednotlivých civilizací či států mezi sebou – což je naopak zásadním účelem úvah geopolitických.

Pohled p. Bárty však úmyslně není geopolitický: nepíše z pohledu poradce vládců, který řídí státní koráb; píše z pohledu poradce jednotlivého občana.

Sedm zákonů mohu tedy doporučit, byť ne bez výhrad.

První věta knihy: *Vidět, co má člověk před nose, vyžaduje neustálé úsilí.*

Poslední věta: *Chtějme sázet, obrazně řečeno, stromy, v jejichž stínu budou odpočívat až naši potomci.*

Jára Mikovec

Databáze knih: 72 % (ze 117 hodnocení)

Goodreads: 75 % (z 59 hodnocení)

Odposlechnuto

„Evropa si podle mě zahrává, když věří, že si udrží vedení v zelené ekonomice a rychlé dekarbonizaci a zároveň si zachová prosperitu. Podle mě to naráží na hranice fyzikálních možností. S udržením životní úrovně je to neslučitelné. Pokud se Evropané dobrovolně rozhodnou, že si chtějí svůj materiální status snížit v zájmu budoucnosti lidstva, tak je to v pořádku, ale nevyprávějí lidem bajky, řekněme jim to otevřeně,“ napal pro Hospodářské noviny Jiří Rusnok.

Je to velmi osvěžující přímochařost proti prázdným frázím, které bohužel vypouští i členové vlády včetně premiéra Petra Fialy, když tvrdí, že zelená transformace je příležitost. Tou příležitostí bohužel myslí zisk pochybných evropských dotací, které to chudnutí mají maskovat. Od konzervativních politiků, za něž se sami označují, nadšení novým zeleným socialismem, který jen maskuje ničení prosperity, zarazí. **Lenka Zlámalová**

Rozinky i hořké pilulky z oblasti evoluce

Přiznávám, že název knihy obsahující slovo „vymírání“ mě spíš odstrašoval, možná i proto se mi tahle publikace, vydaná už před čtyřmi lety, dostala do rukou až teď. Ale spíš než deprese byla nad očekávání zajímavá.

Informace o rychlém vymírání biologických druhů působením člověka se ke mně dostávají ze všech stran, a tak jsem měla pocit, že situaci tak nějak rámcově znám a nepotřebuju se propadat do ještě větší deprese a posilovat v sobě pocity provinilosti. Nicméně tahle kniha mě doslova vtáhla a její četba mi působila dokonce určité potěšení z nových, tedy pro mě nových, úhlů pohledu a poznatků. Nesnaží se totiž čtenáře utloukat neblahými čísly a fakty, ale jde o sérii velmi plasticky a barvitě podaných reportáží, kde autorka popisuje své vlastní zážitky a exkurze do míst, kam se jen tak nedostaneme, od Arktidy po hlubiny jihoamerických pralesů.

Proč šesté vymírání

Autorka vysvětluje, jak to bylo s pěticí předchozích velkých vymírání, z nichž nejznámější je katastrofa na konci křídly, zřejmě srážka Země s velkým asteroidem, kvůli které vyhynuli dinosauři a vůbec všechna trochu větší zvířata. Současné působení člověka je svými dopady s těmito katastrofami zcela srovnatelné, a to ani nemusíme jiné druhy záměrně hubit; úplně stačí, když zabíráme stále nová místa pro své bydlení a hospodaření a když se volně přesouváme po celé zeměkouli.

Nesmírně zajímavé bylo sledovat s autorkou dobrodružství lidského poznání z oborů archeologie, paleontologie a evoluční biologie asi tak od sedmáctého století dodnes. Někdy bylo až bolestné vidět, jak těžce i ti nejosvědčenější vědci přijímali nová zjištění a nové pravdivější pohledy na věc: jakmile už jednou přijali Darwinovu teorii přírodního výběru, dělalo jim potíže skloubit ji s představou, že v evoluci mohou hrát roli i náhlé události jako katastrofy, které selekci schopnějších jedinců nebo lépe přizpůsobených druhů urychlí. Jinými slovy, lidský mozek se určitým způsobem naprogramuje (vždy zjednodušeně, černobíle, schematicky, stylem ano-ne) – a pak odmítá tento vzorec měnit a iracionálně se vzpouzí jakýmkoli korekcím.

Kdo nebo co zabíjí

Věděla jsem, že ohrožování a hubení biologických (v knize především zvířecích) druhů se děje aktivním vybíjením, ničněním přirozeného prostředí organismů, nebo jako v případě korálů prostým oteplením a okyselením prostředí. Netušila jsem ale, že v takové míře hubí celé biologické druhy houbové choroby (v knize příklady netopýrů a žab), kdy se lidé provinili jen tím, že určitou houbu zavlekli všude po zeměkouli. Toho se může dopustit i člověk, který by neublížil ani mouše. Právě houbové nemoci jsou zřejmě záluďnější a obtížněji potlačitelné než bakterie, prvoci nebo viry.

Zabíjí i dobrá vůle po zachování vymírajících druhů – úplně jsem trnula nad příkladem jednoho druhu nosorožce, kde vědci s nejlepšími úmysly odchytili většinu zbylých jedinců z přírody s tím, že je budou množit v zajetí v několika Zoo, načež naprostá většina zvířat pomřela a zbytek se odmítl rozmnožovat. Hrála v tom roli křehká rovnováha různých vlivů prostředí – a je to jasný příklad toho, že jediná opravdu dobrá cesta je ponechat na pokoji velké oblasti přírodního prostředí.

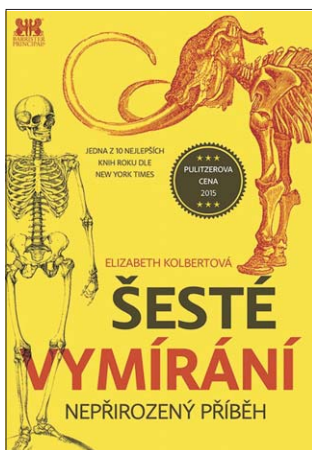
Nesmyslnost oblíbených mýtů

Celkově jsem si ujasnila, jak nesmírně naivní až možná hloupé (v druhém případě) jsou oblíbené mýty, které si v naší kultuře předáváme. První mýtus: „Lidstvo v minulosti dokázalo žít s přírodou v harmonii a brát si z ní jen tolik, kolik potřebovalo.“

Není to tak a autorka to znovu ukazuje na příkladu vyhubení velkých živočichů po celé zeměkouli, které nastalo ihned, jakmile si lidé v pravěku zvládli vyrobit první zbraně a přeplavit se v lodích přes moře. Ale dobrá, mýsty to snad mohlo platit. Druhý mýtus je daleko nesmyslnější a nehoráznější: „Až nám nebude tahle planeta stačit, klidně osídlíme další planety.“ Jau! Představa, že když si vyplundrujeme své životní prostředí, najdeme někde panenskou, ještě nezkaženou přírodu k dalšímu kořštění a zabírání, je zcela zcestná. Když si odmyslím nesmírnou energetickou náročnost přesunu většího počtu lidí do jiných míst vesmíru (řádově by mohlo jít o několik jedinců a ty zbylé miliardy

by byly ponechány na holičkách – ale dobrá, spoléhejme na nějaké budoucí převratné vynálezy, že takové přesuny budou možné), i tak by vytvoření přiměřených podmínek pro život bylo tak nesmírně složité až nemožné, že zobytnit a zazelenit proti tomu Saharu nebo jinou poušť by byla dětská hračka. Navíc vůbec nezvládáme všechny složité koloběhy a vztahy v komplexní síti života, nepronikli jsme do jejich tajů, natož abychom je snad ovládali – a možná to nebude v našich silách nikdy. To ukazuje experiment – v knize také zmiňovaný – Biosféra2, který zkrachoval v 90. letech 20. století. Experimentátoři se dali zavřít v obří konstrukci pokrývající 12 000 metrů čtverečních (tedy mírně víc než onen pověstný hektar, který potřebujete pro rodový statek) s tím, že v podmínkách úplné izolace od okolí napodobí nějakou kolonii na jiné planetě. Nedařilo se jim ani si vypěstovat dost jídla, ani po delší dobu udržet dýchatelnou atmosféru.

Autorka se v závěru knihy zamýšlí nad tím, zda snad lidský druh vděčí za svoji obrovskou expanzi zvláštnímu genu, který nás pudí riskovat a chovat se trochu jako šílenci, a zároveň přitom spolupracovat. Lidoopové jako šimpanzi a gorily mají inteligenci srovnatelnou s malými dětmi, ale tento gen jim chybí. No, možná nemusí jít o jediný gen, ale každopádně jde o psychické založení, které lidem umožňuje třeba vyrazet v nepatr-

Paradox angažovanosti

Téma angažovanosti nastolené zde Františkem Novotným loni na sklonku roku mi leží trvale v hlavě. Dotírají na mě paralely minulého věku a současnosti. Dnes jsou lidé angažovaní, tehdy také byli angažováni. Rozdíl je v tom, že při ohlédnutí dozadu vidíme, kam jejich angažovanost vedla, kdežto před dnešními angažovanými je temnota nejistoty.

Stejně jako posledně uvedu dnes příklad.

K silně angažovaným intelektuálům minulé doby patřil francouzský prozaik a dramatik André Gide (1869–1951). Ke společenským otázkám upoutala jeho pozornost světová válka a to, co následovalo. Zaujala ho revoluce v Rusku a aktivně se angažoval v prosazování jejích hesel. Jeho aktivity se znásobily s nástupem Hitlera k moci. Spolu s dalším významným intelektuálem André Malrauxem se zúčastnil v Berlíně obhajoby bulharského komunisty Georgi Dimitrova obviněného nacisty z účasti na podpálení Říšského sněmu.

Sledoval osud a dráhu tisíců levicových angažovaných intelektuálů, kteří byli ve vleku Leninovy a později Stalinovy propagandy a upřímně věřili, že boří starý podlý svět a otevírají dveře do světlé budoucnosti.

V roce 1936 navštívil Gide poprvé Sovětský svaz a o tom, co viděl a poznal, vydal kritické svědectví v knize *Návrat ze Sovětského svazu*. Uvedenými fakty pobouřená levice se na něho korporativně vrhla. Náš básník Stanislav Kostka Neumann vydal pamflet *Anti-Gide*, uvádím jako jeden příklad z mnoha.

Jak se v tom vyznat? Angažovaní se vrhli na jednoho angažovaného za to, že se angažoval jinak, na základě osobní zkušenosti.

Podobný, byť dramatictější osud měl spisovatel Arthur Koestler, původně též marxista a komunista. Oči mu otevřel zejména příběh jeho přítelkyně, která se dostala do drápů Stalinyvy policie a strávila v ruských koncentracích šestnáct měsíců. V románu *Tma o polednách* Koestler jako první popsal mechanismus komunistických likvidačních zinscenovaných procesů. A do třetice, socialistickou minulost angažovaného levičáka

měl i George Orwell, autor románu klíčově důležitého pro pochopení důležitých jevů dvacátého, a žel, ještě více jednadvacátého století.

Všichni tři byli angažováni ve smyslu našich úvah. A všichni tři se stali cílem opovržení, nenávisti jiných angažovaných – z jejichž společenství vzešli. Je to zajímavý jev, vyzývá ke zkoumání z mnoha hledisek. Obsahuje nějaký obecný princip, zřejmý poté, co z něho sloupneme dobové jednotlivosti? Jeví se mi asi takto:

Každé společenství, ať je reformní nebo revoluční, osvícené nebo woke probuzené, brzy začne mít vnitřní strukturu, ustaví si pravidla (pro sci-fi hnutí to platí také). Vzhledem k **vnějšmu světu** může být disentní, buřičské anebo radikálně nepřátelské (dnes – krajní formy zeleného aktivismu propagující až zánik lidstva coby prvku nejvíce škodlivého pro planetu). Uvnitř ale si vytvoří **konformitu**, někdy dokonce institucionalizovanou. Vznikne kánon, soubor povinných tezí. Je nepřipustné ho překročit, následuje vyvržení a opovržení, nežádka pronásledování a tresty.

Pak ovšem dojde k paradoxnímu jevu, že někdo angažovaný progresivně vůči vnějšmu světu a zavedeným pořádkům je ve skutečnosti konformní a poplatný v rámci svého společenství.

Místo bouřliváka člen stáda, řepkající s ostatními.

Je těžké i snadné se v tom orientovat. Existuje buzola s neselektující střelkou – namířenou k realitě. Jakmile angažovaný progresista začne přehlížet a omlouvat realitu, stává se konformistou podřízeným skupině, prostě jenom plave v proudu.

Gide byl pravověrným komunistou, pak do SSSR odjel, uviděl, zhroutil se a napsal. Neumann byl pravověrným komunistou, do SSSR neodjel, nic neuviděl a Gida odsoudil. Jakmile se ideologie dostane do rozporu s realitou a uchyluje se k interpretacím a kejklím s pojmy (nakonec je to vždycky **jenom lež je skutečná pravda**), angažovanost je formální, je to jen identifikátor příslušnosti ke společenství, odznak, stranická knížka.

Čímž si zaslouží opovržení.

Ondřej Neff

ných kocábkách na nedohledný, neznámý oceán – s vědomím, že s daleko větší pravděpodobností takovou výpravu nepřežijí, než že objeví něco skvělého a dočkají se odměny. Přesto to lidé opakovaně dělají – jsme prostě tak nastavení.

Jediné, co bych snad knize vytkla, je nedotažený překlad, který mě občas lehce rušil svou toporností, i když by to mohlo být horší. Třeba mě zarazila „postel a snídaně“ místo výrazu B&B, kterému už v češtině všichni rozumějí, nebo „špinavá cesta“ tam, kde evidentně v originále byla „dirt road – prašná cesta“, nebo odborně nesprávný pojem „mechy a jaterníky“ – má být játrovky, které jsou s mechy příbuzné, zatímco jaterník podléška je jarní kytička.

Eva Hauserová

Elizabeth Kolbertová, Šesté vymírání – nepřírozený příběh, Barrister & Principal, 2018, 304 str., 311 Kč

Odposlechnuto: 100 nepoučitelných let

Dne 30. prosince 1922 vznikl Svaz sovětských socialistických republik. Velká říjnová socialistická revoluce a vznik Svazu sovětských socialistických republik jsou nejen největší tragédie 20. století, ale zřejmě i největší tragédie v dějinách lidstva. Nástup bolševiků k moci v jedné zemi odsoudil k smrti sto milionů lidí po celém světě.

Gavin N. Harris

Koncept rozvojové pomoci nefunguje už desítky let. Afrika dostala biliony a biliony dolarů a co jí to přineslo? Srovnajte to s Asií, kam tolik rozvojové pomoci neměřilo. Životní podmínky se tam za poslední století zásadně zlepšily, protože se v Asii dobře rozvinul kapitalismus.

Stejný recept, který nefungoval v boji s chudobou, se teď vytahuje v boji proti klimatické změně.

Rainer Zitelmann, autor knihy „10 největších omylů odpůrců kapitalismu“

Časem s vědou – leden

o velkých činech vědy, techniky a medicíny

První českou astronomickou observatoří byl pravděpodobně východní ochoz pražského Letohrádku královny Anny, kde za císaře Rudolfa II. pozorovali hvězdy Tycho Brahe a Johannes Kepler (však se tehdy Belvederu říkalo Matematický dům). V roce 1751 vznikla přičiněním jezuitu Josepha Steplinga hvězdárna při pražské univerzitě v Klementinu. Ta se na dlouhá léta stala astronomickým centrem českých zemí. Pozorovací věž Klementina uprostřed města ale po čase přestala vyhovovat, napřed kvůli kouři z komínů, později možná i pro světelné znečištění. Zatímco observatoř dál fungovala pro meteorologii a pro geofyziku a jako centrum veřejné časomíry, hvězdárna se víceméně provizorně přestěhovala napřed na Letnou a potom na smíchovský svah Strahova.

Naštěstí koncem 19. století žili v Praze zvědaví bratři Josef a Jan Fričové, první zoolog, druhý fyzik. Společně vybudovali továrnu na přístroje jemné mechaniky (hlavně geodetické a cukrovarnické). Díky Janu Nerudovi a jeho *Písniím kosmickým* však zahořeli pro hvězdy a začali vyrábět i přístroje astronomické. Roku 1886 dostali zlatou medaili na mezinárodní výstavě za soubor fotografií fází Měsíce, tři roky poté vyrobili pro soukromou observatoř svého příznivce a učitele Vojtěcha Šafaříka tehdy největší čočkový dalekohled u nás.

Když se díky své dílně zmohli, začali společně plánovat výstavbu hvězdárny. Počátkem roku 1897 však mladší Jan předčasně zemřel na zánět slepého střeva, a tak Josef musel pokračovat sám. Dne **21. ledna 1898**, to mu bylo sedmatřicet, koupil za 900 zlatých osm jiter (4,6 hektarů) obecních pozemků a lesa na vrcholu kopce Manda na okraji vsi Ondřejov jihovýchodně od Prahy. Tam Fričové pozorovali a testovali své přístroje už dříve, a to na sousedním pozemku rodinné přítelkyně, pěvkyně Eleonory z Ehrenbergů, první Smetanovy Prodané nevěsty.

Datum koupě nebylo náhodné – bylo to přesně rok po Janově smrti. A jak je ve smlouvě přímo uvedeno, pozemky měly sloužit pro hvězdárnu.

První observatoř se stala dřevěná bouda v ohradě na svahu. Samotná hvězdárna vyrůstala podle toho, jak zrovna prosperovala výroba přesných přístrojů. Výstavba observatoře proto začala až roku 1905, kdy Frič našel potřebné prostředky. A už v noci na 1. srpna 1906 mohlo být v jednom z pozorovacích domků provedeno první pozorování (určení zeměpisné šířky a délky z výšky hvězd v určitém čase), což Frič slavnostně zapsal do posledního svazku pozorovacích deníků Vojtěcha Šafaříka k uctění jeho památky (zemřel v roce 1902). „Po půlnoci dne 1. srpna 1906, po prvním zdařilém pozorování ... ve vzpomínkách na Jeníkův shaslý život činím o tom záznam... Klid jest vše, co přitom cítím.“

Výstavba kopule začala v roce 1908, pět let nato byla ve hvězdárně zřízena i první radiová stanice v Čechách pro příjem časových signálů.

Výstavba všech zamýšlených budov včetně základního vybavení byla dokončena v roce 1912.

V roce 1920 Frič propůjčil svoji observatoř Státní hvězdárně v Klementinu, 28. října 1928 ji pak věnoval Univerzitě Karlově (odhadní cena všech budov, přístrojů i pozemků činila přes tři miliony korun). Napřesrok začíná hvězdárna pracovat celoročně, byť s minimálním personálem i financemi. Prvním ředitelem se stává František Nušl, který se na vzniku hvězdárny významně podílel. Její zakladatel Josef Frič, též skvělý houslista, prožil bohatý život; zemřel čtyřiaosmdesátiletý pár měsíců po skončení druhé světové války.

Po založení Československé akademie věd v roce 1952 přechází observatoř pod čerstvě založený Astronomický ústav ČSAV. Nová výstavba vrcholí v roce 1967 otevřením dvacetimetrové kopule s teleskopem od firmy Zeiss-Jena s průměrem zrcadla dva metry a celkové hmotnosti přes 80 tun. (Když optici v Jeně objednaný přístroj dokončili, zabavili ho Rusové a naši museli čekat rok na nový.)

Ondřejovský dvoumetr patřil v době svého vzniku mezi nejlepší na světě a dosud je největším dalekohledem provozovaným v České republice. Jako záznamové médium původně sloužily skleněné fotografické desky. Ty na počátku 90. let vystřídal elektronický detektor, který už musel pracovat pod kapalným dusíkem. Od počátku tohoto století se zde používají CCD čipy, kvůli snížení šumu rovněž chlazené kapalným dusíkem.

Nyní se teleskop využívá pro hvězdnou spektroskopii. Od roku 2012 nese jméno po astronomovi Luboši Perkovi, který se spolu s kolegou Miroslavem Plavcem nejvíc zasloužil o jeho stavbu.

Na budovu pracovny nechal Josef Frič vtesat úryvek z *Písnií kosmických*: „Z jádérka strom vyrůstá.“ Stalo se: Astronomický ústav v Ondřejově se ve světě neztrácí. Naposledy jsme si to připomněli koncem loňského září, kdy náraz sondy DART odchýlil z dráhy stosedmadesátimetrovou planetku Dimorphos (tříkrát větší než tunguzský meteorit) vzdálenou v té době jednáct milionů kilometrů. Šlo o první test možnosti odklonit těleso, které by v budoucnosti směřovalo ke srážce se Zemí. Dimorpha objevili, proměřili a jeho přesnou dráhu spočítali (a nyní počítají novou) právě badatelé z Ondřejova.

František Houdek

Odposlechnuto

Na FB píše Martin Šust: 39. velmistryní fantastického žánru se stane Robin McKinley, autorka známá tvorbou pro děti a převyprávěním klasických pohádek, kdy je zpravidla opatřila silnou ženskou hrdinkou. Česky ji známe díky fantasy románům *Modrý meč* a *Koruna hrdinů* (vydal Talpress).

Pokud k tomu máte nějakou uštěpačnou poznámku, tak vám chci říct, že jste bílý heterosexuální muž nad 40 a nikoho na světě nezajímáte! A co na tom, že vás ze všech lidí na světě nejspíš nejvíce zajímá Robin McKinleyová. Už přechylováním jejího jména jste dokázali, že jste zrůdy!

Ricarderon

Slasti poznání za kopu vajec Třeštění letitého popularizátora 122

První český popularizační časopis se jmenoval *Krok* (aneb *Veřejný spis věnaučný pro vzdělance národu Česko-Slovan-ského*) a vycházel začal v únoru 1821. Jeho zakladatelem byl Jan Svatopluk Presl, který i jeho prostřednictvím začal vytvářet české vědecké názvosloví. První náklad činil 500 kusů, posléze se ustálil na třech stovkách, periodicitu byla proměnná. Do roku 1840, kdy časopis pro malý zájem zašel, všechna jeho čísla vydala na čtyři svazky (1823, 1831, 1836 a 1840).

V roce 1827 začal vycházet *Časopis Společnosti Vlastenského* (dnes Národního) muzea v Čechách, tzv. *Muzejník*, kolem kterého se shromáždila první generace českých vědců. Roku 1831 při Muzeu vznikla *Matice česká* jakožto fond pro vydávání vědecké literatury (1835–39 vydala 5 dílů Jungmannova *Slovníku česko-německého*, veledila se 120 000 hesly).

V dubnu 1850 se do Prahy vrací dvašedesátiletý Jan Evangelista Purkyně, který předtím dobyl světového věhlasu na univerzitě v (tehdy pruské) Vratislavi. A postupně začal konat. V říjnu 1852 inicioval v rámci Muzea vznik *Přírodovědeckého sboru*, „jehož účel jest ten, aby se ve vlasti naší smysl k vědám přírodním vzbudil a oživil, aby se přírodniny její dokonaleji poznaly a ta známost aby se dále šířila a tím způsobem aby věda vůbec prospívala“, zkrátka by celý národ mohl „zoučastniti se slasti vědeckého poznání“.

Přednášky ve Sboru měly být uveřejňovány, a tak hned v listopadu 1852 JEP žádá o povolení vydávat český měsíčník přírodovědeckého obsahu a populární formy. Výdaje převezme Česká matice, redaktory budou JEP a Jan Krejčí, profesor reálky v Praze (později profesor geologie na polytechnice). Název časopisu měl být *Živa, časopis přírodnický*. (Původně se měl jmenovat *Holubice*, ale na poslední chvíli ho JEP překřtil podle praslovanské bohyně plodnosti, potažmo života.) Jelikož nešlo o politiku, povolení bylo do týdne na světě. Podepsal ho ministr kultury a vyučování Lev Thun, ale rozhodlo doporučení pražského policejního ředitele Leopolda Sachera-Masocha (ano, otce „toho“ Masocha).

První číslo *Živy* vyšlo v lednu 1853. Mělo rozsah 32 tiskových stran. Roční předplatné za 12 čísel obnášelo 3 zlaté, pro „údy *Matice*“ 1 zlatý 30 krejcarů, rozdíl hradila *Matice*. (Zlatka měla 60 krejcarů. Za půldruha zlatého se dostala třeba kopa vajec nebo šest slepic. Zednický mistr si vydělal zhruba zlatku denně, femeslnický tovaryš 45 krejcarů, nádeník polovic.)

Řízením osudu se mi svázaný první ročník zatoulal do knihovny a já nevydržím nepodělit se o obsah alespoň té jedničky...

V úvodu nazvaném *Rozhled v oboru veškeré přírody* autor (podepsaný jako dr. J. Purkyně) na osmi tiskových stranách přibližuje obrovský rozsah přírody. Ohledně vesmíru (pardon, *veshomíra*) padají termíny *slunodélka* (vzdálenost Země-Slunce, astronomická jednotka), *hvězdisko* (galaxie, naše Galaxie je *Mléčnická cesta*), *mlžka* (mlhovina), *hvězdná hromádka* (hvězdokupa), samozřejmě ještě i *poledne* (jih) a *půlnoc* (sever).

Větší články jsou tři – *Čáp* (včetně popisu lynče nevěrné samice), *Zimní spánek přírody* (krásný text lékaře Viléma Lamb-

la, tehdy aktuálního milence Boženy Němcové, později objevitele po něm nazvaného průjmového prvoka *Giardia lamblia*) a *Nástiny životopisů českých přírodoskumců I* (důkladný text o Janu Svatopluku Preslovi, čtyři roky před zrozením *Živy* předčasně zemřevším na zápal plic, který si uhnal při botanizování).

Drobnosti je šest: *Kounická skála* (a její paleontologické nálezy), *Popis chřestějového ocasu* (s několika pérovkami, jedinými to obrázky v čísle), *Ze života vlaštovek* (o tom, jak párečku v časové tísní pomáhalo stavět hnízdo osm dalších vlaštovek), *Dojem vlídnosti na dojný dobytek* („Čím vlídněji a opatrněji se s kravou zachází, tím více a tím lepší mléko dává“, sděluje Zahradnická společnost v Londýně), dále *Menažerie* (o zoologických zahradách, tehdy v počátcích) a konečně *Návěští o přírodovědeckých knihách a časopisech*. (V textech se délka udává ve střečích a v mílich, teplota ve stupních Réaumurových, plošné jednotky jsou značeny čtverečkem, třeba 1 sáh □.)

Počet předplatitelů *Živy* se po roce (začínala s 1200 zájemci) ustálil na šesti stovkách. Byli mezi nimi učitelé, studenti, lékaři (těch jen třicet, což JEP zklamalo), ale také kněží a mniši, dále pak řemeslníci, lesník, mlynář, zahradník, kupec.

Nicméně to nestačilo, tím spíš, že příspěvky od *Matice* se začaly dělit mezi víc publikací a postupně se snižovaly. Ročník 1864 ještě zachránil hrabě Jan Harrach darem 1000 zlatých. Jeho další příspěvky však JEP odmítl: „Nebylo by to ani čestné pro literaturu naši, kdyby obecenstvo české nedovedlo zachováti jediný přírodovědný časopis, který se důstojně udržuje na výši vědy.“ Inu, nedovedlo, rokem 1864 „první“ *Živa* končí. V roce 1891 ji vzkřísili chemik Bohuslav Rayman a fyziolog František Mareš, později je nahradil botanik Bohumil Němec. Jejich „druhá“ *Živa* vycházela do konce roku 1914. Znovu ji pak v únoru 1953 obnovila čerstvě vzniknuvší ČSAV. Tato „třetí“ *Živa* žije dodnes. Pro nás přírodníky fakt super časák.

František Houdek

Odposlechnuto

Když se jedny dveře zavřou, druhé se otevrou...

To znám, taky jsem měl Dácii.

Jyrka

Rózo, promiň, že jsem tě urazil tím, že jsem řekl, že jsi ošklivá. Myslel jsem, že to víš...

SKRP09

Není vzácný názor, že některé oblasti umění, třeba současná výtvarná scéna, jsou nafouknutou bublinou, jež jednoho dne splaskne a ukáže se, že byla založena na svévolných interpretacích a kolektivním předstírání, že ve skutečnosti neumí rozlišit skutečné hodnoty od falešných. Autoři filmu *Tár* zjevně stojí za tím, že umělecký provoz vážné hudby, jakkoli na něm je leccos pofiderního, je vystaven kolem čehosi skutečného. Krása hudby má svou skutečnou existenci, která je člověku ochotnému vynaložit úsilí dostupná.

Martin Weiss

Časem s vědou – únor

o velkých činech vědy a techniky

Se jménem Lea Szilarda jsem se poprvé setkal už během studií v podobě takzvaného Szilardova-Chalmersova jevu, který se využívá v jaderné chemii. Později, v letech osmdesátých, to už mě začínala zajímat historie vědy, figuroval ve slavné knize Roberta Jungka *Jasnější než tisíc sluncí* o vývoji americké jaderné pumy. Od těch dob jsem Szilarda potkával v knihách o vědě pravidelně a postupně se pro mě stal jedním z nejsympatičtějších fyziků 20. století.

125. výročí jeho narození (* 11. února 1898 v Budapešti) budíž vítanou záminkou ke krátkému portrétu.

Szilard patřil k množině (vzhledem k počtu obyvatel mohutné, stačí srovnat s námi) vědců maďarského, úžeji pak maďarsko-židovského původu, narozených kolem počátku 20. století, kteří po exodu z rodné země do svobodného prostředí intelektuálně explodovali a nakonec se stali nesmrtelnými. (V čele těchto osobností – kromě laureátů Nobelovy ceny – figurují třeba počítačový mág John von Neumann a otec vodíkové bomby Edward Teller.)

Leo Szilard se narodil v Budapešti v rodině stavebního inženýra (jakkoli tím byli proslavení, ne všichni chytří židé se stali lékaři). Sotva si odbyl první rok na budapeštské technice, musel narukovat. Po demobilizaci pokračoval ve studiích, ale bouřlivé týdny Republiky rad za Bély Kuhna a potom měsíce bílého teroru Horthyho ho vyhnaly do Berlína. Tam pod vlivem Plancka, Nernsta, von Laueho a Einsteina opustil zamýšlenou stavařinu a propadl teoretické fyzice.

Roku 1929 uveřejnil průkopnickou práci o Maxwellově démonu, jednu z prvních v teorii informace. Po nástupu Hitlera musel opět utíkat. Napřed do Vídně, z ní po šesti týdnech do Anglie. (Jeden z jeho slavných bonmotů zní: „Pokud chcete uspět ve světě, nemusíte být o moc chytřejší než ostatní. Stačí být o jeden den napřed.“)

Na podzim 1933 Ernest Rutherford, legenda oboru, mimo jiné autor první umělé jaderné přeměny, prohlásil, že uvolnění jaderné energie ve velkém je utopie.

„Přemýšlel jsem nad tím, a v říjnu 1933 mě napadlo (údajně když na křižovatce čekal na zelenou, FH), že by šlo vyvolat řetězovou reakci, pokud se našel prvek, který by vyzářil dva neutrony poté, co jeden pohltí. Zprvu jsem myslel na berylium, pak na jiné prvky včetně uranu, ale z různých důvodů jsem rozhodující pokus nikdy neprovedl.“ Nicméně podal si žádost o patent na získávání jaderné energie řetězovou reakcí z prvků (ten byl po udělení na jeho přání utajen a předán anglickému námořnictvu). Ve stejné době Fermi zahájil ozařování prvků neutrony, které povede k objevu štěpení uranu.

Szilard měl za sebou typicky středoevropskou zkušenost: první světová i nacismus z něj udělaly člověka, který raději počítá s tím horším scénářem. V roce 1935 poprvé navrhl kolegům, aby si dobrovolně uložili bobříka mlčení a zabránili tak vojenskému zneužití svých výsledků. Skoro všichni odmítli – proč myslet na třetí krok, když ještě nebyl udělaný ani první!

Roku 1937 Szilard odešel do USA. Po zveřejnění Hahnova

objevu štěpení uranu (počátkem roku 1939 v Německu) ho napadlo, že velmi těžké prvky včetně uranu obsahují relativně víc neutronů než štěpením vzniknuvší lehké trosky, které by tudíž měly mít snahu se neutronů zbavovat. A právě tyto neutrony by mohly zajistit onu řetězovou reakci, o které uvažoval před lety...

Nechal si z Německa poslat svoji aparaturu, vypůjčil si od přítele 2000 dolarů na pronájem gramu radia (nutného k získávání neutronů) a v laboratoři Kolumbijské univerzity v New Yorku provedl pár pokusů. Rozhodující okamžik z 3. března 1939 líčí takto: „Všechno bylo připraveno, stačilo jen stisknout knoflík a pozorovat obrazovku. Objeví-li se na ní světelné znamení, bude to znamenat, že se při štěpení uranu uvolňují neutrony. A to by naznačovalo, že využití atomové energie bude možné ještě za našeho života. Stiskli jsme knoflík. Objevila se světelná značka. Jako zkamenělí jsme ji pozorovali asi deset minut. Pak jsme pokus zastavili. V oné noci jsem si jasně uvědomil, že svět vstoupil na cestu plnou úzkosti...“

Věděl, že v Německu pracují na vývoji uranové bomby, a uvědomil si, že Spojenci ji musí mít dřív. Napsal tedy dopis prezidentu Rooseveltovi a přemluvil Einsteina, aby mu dodal váhy svým podpisem. Začal se rodit Projekt Manhattan. Szilard měl napřed lvi podíl na Fermiho konstrukci prvního jaderného reaktoru (konec 1942), potom se účastnil vývoje americké A-bomby. Po jejím dokončení se snažil, aby se místo ostrého použití proti Japoncům jen předvedla jejich generalitě. Samozřejmě neuspěl, stejně tak s návrhy podrobit jadernou energii mezinárodní kontrole. A tak pustil fyziku k vodě a věnoval se biologii.

V roce 1961 vydal sci-fi *Hlas delfinů a jiné povídky*. Titulní kus (česky 1969 ve *Světové literatuře*) se odehrává roku 1990 a pojednává o delfínech, kteří skrze lidi hýbají světovou politikou a udržují po zuby nuklearizovaný svět v míru. Dokud je nevyhubí virus...

Leo Szilard zemřel roku 1964.

Rozlučme se s ním dalším z jeho moudr: „Nikdy není to, co neumíš vytvořit.“

František Houdek

Odposlechnuto

Volal předseda Andrej Babiš, ptal se, jak půjde po jeho zvolení vyškrtnout ze státní hymny ty Bory...

CHROSTISTKO

Andrej Babiš byl ve vykonstruovaném a zmanipulovaném procesu osvobozen.

KENJIRO

Rezonance povrchových struktur kavitovaného metalického tělesa je v průměrném poměru k procentuálnímu obsahu plynného média a v nepřímém poměru k procentuálnímu obsahu médií kapalných.

Lze i stručněji: Nejvíc duní prázdný sud.

(pam)

Čtyři lidé, kteří nejvíce uškodili lidstvu: Platon, Hegel, Marx a Freud.

A. Tomský, starší

Popularizace pro budoucí věk

Třeštění letitého popularizátora 123

V minulém *Třeštění* jsem se nechal unést *Živou* natolik, že v něm nezbylo místo na zamýšlenou pointu. Tak se teď musí vejít témata dvě – i když ona spolu vlastně souvisí.

Přiblížit výsledky vědy veřejnosti je účelem *popularizace*. Tou se asi jako první soustavně zabývala londýnská *Royal Institution*, založená v březnu 1799. Ta pořádala pravidelné přednášky s demonstracemi nejdůležitějších fyzikálních a chemických pokusů, které vedli nejvýznamnější badatelé té doby.

Mezi popularizačními časopisy, které dosud vycházejí, by asi věkem vyhrál americký *Scientific American*, který začal vycházet v srpnu 1845. (Z tohoto pohledu si naše *Živa* nestojí vůbec špatně...)

Za ta dvě staletí se ovšem popularizace nutně změnila, vždyť dnes pomocí počítačové animace umíme zpřístupnit mžikové procesy uvnitř molekul i věkovité procesy ve vesmíru... Naopak proti účinnosti popularizace působí přinejmenším dva trendy: Jednak je věda stále složitější a představit její výsledky zároveň správně, přitažlivě i srozumitelně je místy až nemožné. Navíc, ať se nám to líbí nebo ne, čtenář, zaplavený čtivem všeho druhu, je stále pohodlnější a neochotnější přemýšlet do hloubky. Tím spíše, že – a tady předkládám pocit získaný hovory s desítkami lidí – náklonnost lidí k vědě jako by prošla svým maximem a v současnosti setrvale klesá. Proč? Lidé jsou zklamáni. V minulosti jim totiž popularizace sugerovala, že věda vyřeší všechny jejich problémy...

Nu, včerejší optimistická popularizace vědy nesená sloganem „můžeme všechno“ se neosvědčila. Dokonce se nyní, pod dojmem klimatické změny či energetické krize, překloupila v protikladné „nemůžeme nic“.

Hodit nezdar na vědu je snadné. Jenže ono se stále víc ukazuje, že hlavní brzdu na cestě ke světlym zítřkům nosíme v sobě. Proto by se popularizace pro zítřek měla vedle obligátní přírodovědy, techniky, medicíny víc zaměřit na vědy o člověku a společnosti. Především pak poznávat sama sebe bez růžových brýlí. Pokud poznáme a přijmeme, jací skutečně jsme („leccos v nás je dosud červ“, věděl Nietzsche), teprve potom dokážeme účinněji posilovat to lepší v nás a neškodněji odžít to horší.

Jakkoli to dráždí naši pýchu, přiznejme si, že zítra se nedůžeme mít stejně dobře jako včera a že to kvůli udržitelnosti ani není možné. Ale co zítra můžeme, je mít se dobře jinak. Vždyť i přes veškeré vědomosti pořád zbude dost tajemství pro magii lásky, krásy, dobra...

Přiměřené zvládnutí (a popularizace) věd o člověku a společnosti je dalším, byť ne posledním stupněm. Poznáme-li přírodu i sebe jako její součást, teprve potom se můžeme oprávněně zamýšlet nad tím, kdo jsme a kam kráčíme uprostřed světa. Jaký je nejvhodnější poměr národy a kultury pro různé přírodní podmínky planet vesmíru? Jaká je tam optimální velikost populace pro upřednostňovaná morální paradigmaty? Tyto i další podobné OTÁZKY daleko přesahují naše současné možnosti. Ale kdo ví, třeba nějaká mocná a opravdu rozumná

kosmická civilizace tohleto zkoumá nebo s tím dokonce experimentuje...

Jakkoli *věda* je pro naše další bytí nezbytná, sama o sobě nestačí, stejně jako samotný rozum neobsáhne život v celé jeho šíři. K tomu je potřeba druhá doména tvořivosti, ta, která zušlechťuje lidské city – *umění*. A těžko bychom hledali lepší příklad nežli ten, který shodou okolností přišel na svět měsíc po první *Živě*: V **únoru 1953** vyšla básnická sbírka *Kytice* od Karla Jaromíra Erbena. Přiznávám, že mě už před léty zcela obsedla a od té doby se k ní pravidelně o adventu vracím, jakkoli co by obdivovatel toliko diletující. A čtu si ji nahlas, poněvadž její mluva, rytmus slov jsou až neskutečně zvukomalebné:

*Dveře tu jsou / otevřeny
do nej-skvělej-šího-sálu... (Poklad)*

V synestetizujícím účinku v ní jako v dokonale natočeném filmu funguje obraz:

*Šedivé mlhy nad lesem plynou,
jako duchové vlekouce se řadem;
jeřáb ulétá v krajinu jinou –
pusto a nevlídnou ladem i sadem. (Záhořovo lože)*

i děj:

*Vyvalily se vlny zdola,
roztáhly se v širá kola;
a na topole podle skal
zelený mužik zatleskal. (Vodník).*

To všechno dohromady v dokonalé synergii:

*A byla cesta nížinou,
přes vody, luka, bažinou;
a po bažině, po sluji
modrá světélka laškují:
dvě řady, devět za sebou,
jako když s tělem k hrobu jdou;
a žabí havěť v potoce
pohřební píseň skřehoce. (Svatební košile)*

Samozřejmě nechybí krev ani záhrobi, a nad tím vším se jako duch nad vodami vznáší jakýsi univerzální étos; hřích, ať si pod ním představíme zločin před zákonem nebo nějakou podlost, nakonec vždycky dojde odplaty, i kdyby se o ni mělo postarat „jenom“ vlastní svědomí... Stačí přečíst si baladu *Poklad* na začátku sbírky, už tam je o lidech všechno podstatné – jací jsou i jací by měli být... a možná i návod, jak toho dosáhnout, tehdy. (Škoda, že uplynulo 170 let; dnes bychom si s pílí, prostotou a bázní boží asi nevystačili... nebo pořád ještě ano?)

Pokud je duše určující většiny českého národa stále tak hluboká a moudrá, jakou ji vykresluje KJE v *Kytici*, potom ten národ mám rád a jsem na něj hrdý. Nebo jsem se zase nechal unést?

František Houdek

Politika mocenské rovnováhy, ruský člověk, menšiny a vize do budoucna

1. Politika mocenské rovnováhy

Dnešní úvaha bude o něco temnější než jindy a bude se zabývat opět otázkami (nejen) mezinárodní politiky a diplomacie. Začneme obecně. Když se lidé hádají o tom, zda napadení Ruskem bylo oprávněné nebo neoprávněné, často zaměřují mnohé pojmy. První z nich je legalita a legitimita. Legalita je stručně soulad s právem, legitimita je soulad s tím, co společnost považuje za spravedlivé. Právo může být nelegitimní, legitimní jednání může být protiprávní. Ideál je, když jde obojí ruku v ruce. Stejně tak zaměřují lidé protiprávnost a důsledky. Krádež je krádež, i když vás nikdo nechytí.

V naší věci pak zaměřují protiprávnost z hlediska mezinárodního práva (rozpoutání války protiprávní je) a jeho důsledek – je klidně možné, že ta válka skončí jednáním a ústupky ze strany napadeného. To nemá s právem nic společného. Tím se dostáváme k první pointě – mezinárodní politika a diplomacie nemusí jít ruku v ruce s mezinárodním právem. Někdo může porušit mezinárodní právo a přesto mu to projde (podívejte se například na okupaci Krymu v roce 2014 nebo třeba na invazi do Panamy v roce 1989). Přitom naše západní principy zde nebyly vždy a ve velké části světa se nazírá na mezinárodní politiku zcela reálnými očima bez jakéhokoliv právního idealismu. My v Evropě na to rádi zapomínáme, ale mocní tohoto světa se neptají, zda je něco v souladu s právem, ale zda jim něco projde.

Pojďme se proto podívat na politiku mocenské rovnováhy. Je to pojem, který si oblíbil třeba Kissinger, a zejména Britové v 18. století a dále. Podstata této politiky je, že žádná z velmocí nesmí získat takové postavení, že bude silnější než ostatní dohromady. Proč? Řekli by vám, že to je proto, že i kdyby byla taková velmoc ovládaná anděly, může nastat den, kdy jimi ovládaná nebude. Příklad by byly Napoleonské války – jak sílila Francie, více a více zemí se proti ní spojovalo. Ne proto, že by francouzský císař byl nějak horší než jiní vládci, ale prostě proto, aby nevznikla příliš silná moc. Nešlo o nějaké letité nepřátelství nebo spojenectví. O „pár“ let později pak Británie spolu s Francií bojuje proti Rusku a Prusku a Rakousko válčí klidně proti sobě. To už je ale 19. století a vše neomylně směřuje k průšvihy 20. století.

Mnoho zemí ale stále od té doby uvažuje tímto způsobem, alespoň někdy. Vzpomeňte, jeden z důvodů, proč Británie předhodila Československo Německu, bylo to, že se obávala rostoucí moci SSSR (správně) a očekávala, že se střetne s Německem (taký správně), a tak chtěla zvýšit šance Německa – nesprávně, protože Německo bylo jednak říše zla a za druhé se nejprve obrátilo proti jejich spojencům i jim samotným. Nicméně prvek mocenské rovnováhy v politice Británie zbyl i tehdy (na náš úkor).

Politika mocenské rovnováhy však není bez významu ani dnes. V Asii je největším hráčem Čína a představa Západu byla, že Rusko může být vyvažovacím elementem – kdyby Čína byla moc silná, mohlo by pomoci její moc vyvážit. Rusko si vál-

kou na Ukrajině samo podrazilo židli, protože zatím spíše směřuje do chudoby a vazalství k Číně.

Někteří novináři a další lidé, označovaní za odborníky, volají dokonce po rozpadu Ruska. Nejsem si jistý, zda se domýšlejí důsledků takového přání. Jednak tím vznikne několik států, které mezi sebou budou mít od počátku spory. Za druhé, některé z těchto států budou mít jaderné zbraně, ale budeme my mít s těmito nástupnickými státy tradici diplomatických zkušeností, budou ony schopny nespadnout do potíží, které provázely rozpad SSSR? A za třetí – politika mocenské rovnováhy. Státy na hranicích s Čínou, které byly už před válkou chudší než centrum Ruska, spadnou velmi rychle do zájmové sféry vlivu Číny (nezapomeňte, Rusko zabralo i území, patřící kdysi přímo Číně). Čína nespěchá, nezapomíná, pomalu roste její síla. Rusko je mezinárodní hráč, který byl schopen ji částečně vyvažovat. Muslimské oblasti se začnou orientovat zase jinam. Pokud si ti, co si to přejí, myslí, že rozpad Ruska povede ke vzniku prozápadních demokratických států, tak jsou padlí na hlavu. Pokud si přejí vznik protizápadních autoritativních států v mocenské sféře Číny, pak mají vážnou vadu charakteru. Zde si dovolím názor, s kterým možná nebudete souhlasit – oddělení menších celků od Ruska není velké riziko, ale rozpad celého Ruska je z hlediska mezinárodních vztahů podle mého názoru nežádoucí. Má to řešení? Může Rusko na Ukrajině „nevyhrát“ a přesto se nerozpadnout? Podle mého názoru může – a v některém z příštích článků se na to zaměřím.

2. Ruská mobilizace

A co když tato situace Rusku nohy nepodrazí? Putin kdysi řekl něco v tom smyslu, že západ chápe, že Číňané jsou odlišní od západu, ale myslí se, když takhle neuvažuje o Rusku. Má pravdu. Už před mnoha lety si povšimli, že z hlediska kultury patří Rusko do Evropy, ale z hlediska vlády a práva neomylně do Asie. I Huntington zařazuje Rusko do jiné civilizace, než je západ. Mám pocit, že mnoho lidí posuzuje Rusko podle sebe nebo svých představ o Rusku, které odvozuje od svých referenčních rámců. To nemusí být správně.

Ruský člověk má mj. jednu vlastnost – dokáže snášet ústrky své kruté a rozežrané vlády, a přesto jít na rozkaz trpět nebo umřít (pro nás je to nepochopitelná odevzdanost a velká kulturní odlišnost). V době sepsání tohoto článku umřelo na Ukrajině přes 100 000 ruských vojáků. To by normální zemi stačilo na výměnu vlády i několikrát. V Rusku se nic neděje, život jde dál. Putin se přepočítal a nedošlo k obsazení Ukrajiny v řádu dní a její politické podrobení se také nerýsuje. O tom jsme už psali. Co když se ale v Rusku nic nezmění, i kdyby Putin hned zítra skonal přirozenou smrtí (např. pádem z okna) a vše bude pokračovat? Co když je Rusko ochotno obětovat 100 000 lidí ročně? Co když si řekli, že přípustná hranice je třeba milion? Jsme my ochotni podporovat Ukrajinu v maximálním rozsahu třeba 10 let? Měli bychom být, ale opravdu jsme? A jsme toho schopni? A může si Ukrajina dovolit válčit deset let?

Jak jste si všimli, Rusko povolává hlavně menšiny. Už dříve si lidé povšimli, že menšiny tvoří v Rusku velkou část populace – když umřou jejich mladí muži, co myslíte – sníží se jejich vůle k separatismu? Rusko čistí věznice. Rusko povolává Krymské Tatary, kteří dělají problémy na Krymu, nebo by mohli. Co když si Rusko může dovolit posílat na smrt politické oponenty, vězně a menšiny třeba těch deset let? Co když se takové chování setkává přinejlepším s mlčením majority? My na tuto situaci potřebujeme plán.

3. Co s tím?

Ukrajina to všechno ví, proto útočí i tam, kde by se třeba vyplatilo čekat. Ukrajina ví, že musí ukázat, že má vůli vyhrát, a musí vyhrávat rychle. Ví to, protože v tom byla od začátku. Když Rusko zaútočilo, Západ začal pomáhat, ale zpočátku volněji – ruční zbraně, MANPADs atd. Proč? Protože nebylo jisté, že se nezopakuje afghánský scénář – podpora určitých sil, která skončila zbytečně vynaloženým úsilím a penězi. Proto museli Ukrajinci krváčet a odolávat, aby ukázali, že to myslí vážně a že ta podpora má cenu. Pak začali získávat těžké zbraně. Ukrajinci ví, že musí postupovat rychle, Rusko vlastně nemusí.

Další neméně dobrý důvod pro rychlý ukrajinský postup je ten, že Západ vlastně nemá dost munice a dalších zbraní, aby je mohl dodávat. Západ je skutečně svým způsobem „měkký“ a nepřipravený na opotřebovací válku. Zvykli jsme si na desetiletí míru a snížili stavy všeho. Zatím nejsme schopni vyrábět tolik munice, obrněných transportérů a dalších věcí, abychom pokryli plné potřeby ukrajinské armády – a to nebojujeme. Jestli se to v dohledné době nezmění, tak ruská opotřebovací válka může přinést ovoce. Až umře dvě stě tisíc Rusů a nám se vyprázdní sklady, co bude dál? Nebo tři sta tisíc?

Třetí důvod je, že Rusko nemobilizuje jen lidi, ale také válečnou ekonomiku (nebo to zatím alespoň tvrdí). Pokud to důsledně udělá, vrátí se sice někde na období hlubokého stalinismu, kdy bude nedostatek běžných věcí, ale jak jsme si řekli na začátku, ruský člověk sklápne kufru a snese to. Změna režimu v cosi demokratického revolucí se v Rusku v dohledné době nemůže stát. Naopak se může teoreticky stát, že za pár let na tom bude paradoxně Ruská armáda lépe než teď. I kdyby válka proti Ukrajině pak v takové chvíli skončila, když má stát jako Rusko armádu, platí poučka (ať již Talleyranda nebo Napoleona) – s bodáky se dá dělat ledasco, ale nedá se na nich sedět. Tak se prostě obrátí jinam (třeba na Ázerbajdžán, s tichým souhlasem Íránu). Tedy – většina předpokládá, že dlouhá válka musí nutně znamenat hospodářské ztráty Ruska (správný předpoklad), a to znamená automaticky snížení výdajů na zbrojení, aby bylo na jídlo, zdravotnictví, školství atd., to je západní styl myšlení, ve vztahu k Rusku se může jednat o tragický omyl.

Poslední věc je svoboda. Je asi těžké předstírat, že o své svobodě by si měl rozhodnout někdo jiný, než koho se týká. Německo nebo Francie nemůže rozhodovat o svobodě nebo územní celistvosti Ukrajiny; jestli někdo, tak sami Ukrajinci. Pokud projeví vůli bojovat, pak je můžeme buď podpořit, nebo nepodpořit (a vlastně mlčky podpořit silnějšího agresora). Tvr-

dit jim, že se mají vzdát území ve prospěch diktátora, je nesmysl, a my, kteří jsme si to zažili na vlastní kůži v roce 1938, bychom to měli vědět nejlépe.

Co tedy Západ musí udělat? Vychází mi jediný logický závěr, který se mnohým líbit nebude. Musí pokračovat s podporou Ukrajiny a přestat mluvit o restrukturalizaci armád a průmyslu, musí to udělat. Země jako Německo a dál na západ musí přestat parazitovat na zemích jako Polsko nebo USA a skutečně vybudovat schopný zbrojní průmysl a začít vyrábět děla, munici, transportéry atd. Ihned a celé výrobky, nikoliv dovážet komponenty. Máme na to vzdělané lidi, továrny i infrastrukturu, chybí jen vůle. Rusko si opotřebovací válku takového rozsahu nemůže dovolit (pokud by Západ využil svůj potenciál), ale může to zkusit (být by to bylo směřování na cestu Severní Koreje). Byla by chyba předpokládat, že to prostě neudělá, protože to bychom neudělali my. Jestli to zkusí, Západ musí Rusko zase uzbrojit (hospodářsky na to má, morálně - to je otázka) a musí Rusku jasně veřejně ukázat, že to dokáže. Když se na to Západ vykašle, tak se může stát, že my budeme několik let budovat zelený úděl a oni Rudou armádu – a to není z hlediska mezinárodních vztahů chytré.

Martin Bílý / FB

Ukrajina 42 (26.12.2022)

Odposlechnuto

Historka mého přítele Konstantina říká vše o dnešním Rusku. Před nějakou dobou měl telefonát s jedním známým ze stavební branže. Ten známý dělá většinou vládní zakázky trochu podezřelého charakteru.

Známy mu říká: Konstantine, ty si z Rostova, víd'. Máš tam nějaké tipy nebo kontakty na cementárny? Já mám kontakt v Belgorodu, co kupuje jehlany 1x1x1 m.

K - myslíš ty jehlany, co se používají na stavbu opevněné linie? Z - jasně, přesně ty. Bylo by to za X tisíc rublů za každý vyrobený a Y tisíc rublů za dodání.

K - je ti jasný, že při těch cenách ty peníze vlastně kradeš? Z - nejspíš, ale co je mi po tom. Já to jen zprostředkovávám a chci si vydělat.

K - a zastavily by ty jehlany vůbec nějaké ukrajinské tanky, kdyby na to došlo? Zkoušel to někdo?

Z - nejspíš ne, ale co je nám do toho. Takhle si to vedení objednálo.

K - ale ty přece věříš, že válka proti Ukrajině je správná, ne? Z - jasně že je správná. Celé NATO se nás chystalo napadnout.

To přece všichni vědí....

Vlád'a Krupa

V debatě o Ukrajině oponent tvrdil, že v roce 2013 si 58 % Ukrajinců přálo těsnější vztahy s Ruskem. To je asi pravda. V roce 1914 podporovali 99 % Čechů monarchii. Což asi nelegitimizuje Československo. Je to jen důkaz, že a) existuje vývoj, b) Rusáci nakonec dokážou nasrat fakt každého...

Matyáš Zrno

Já ještě chápu, že Rusové obcházejí blokaci Instagramu. Ale že ji obcházejí proto, aby propagovali toho, kdo ji nařídil, to je moc dáda i na mě.

Lucie Sulovská

ČS FANDOM

Cena Karla Čapka za rok 2022 – 41. ročník

Výsledky Ceny Karla Čapka byly vyhlášeny
3.12.2022 na Parconu-Fénixconu v Brně.

V jednotlivých kategoriích se na předních
pozicích umístily následující práce:

Mikropovídka

- Martin Vondráček: Staré dobré Vánoce - udělena cena Pulec
- Štěpán Tůma - Kámoši
- Jan Vrána: Železní velrybáři

Krátká povídka

- Linda Sigmundová: Sestřička - udělena cena Pulec
- Lenka Brabcová: Pravidla věčnosti
- Kakrfóna Hrmalajtová: Pod listím
- Adéla Věchetová Kalousková: Večírek poslední záchrany
- Michal Molhanec: Pilotka

Povídka

- Vlastimil Boháč: Za spirálovým lesem - udělena cena Mlok
- Tomáš Laube: Práh svědomí
- Hana Kociánová: Znamení zmaru
- Lucie Matějčková: Jezero přízraků
- Tomáš Pašek: V doupěti Bestie

Novela

- Lea Pošťolková: Trix a modrý drak - udělena cena Pulec a Skokan
- Zdeněk Jarchovský: Projekt Philadelphia
- Tomáš Petrásek: Před výbuchem

Robotika

- Martin Vondráček: Staré dobré vánoce
- Hana Kociánová: Znamení zmaru
- Martin Novák: Jak Artur zachránil roboty
- Adéla Věchetová Kalousková: Večírek poslední záchrany
- Tomáš Pašek: V doupěti Bestie

Vítězné povídky najdete ve sbírce Mlok 2022.

Záznam vyhlášení je možné zhlédnout na na kanálu YouTube
„Fénixcon on-line“

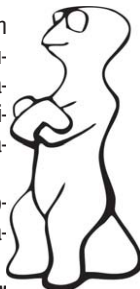
Pavel Mikuláščík

Ceny ČS Fandomu

Mloka za celoživotní práci pro čs. fandom
a SF získala Hana Pěchulová z opavského SF klubu
Hepterida. Vydávala klubový fanzin, uspořádala
celostátní poradů SF klubů v Opavské knihovně
a několik let ve své keramické dílně vyráběla
trofeje pro vítěze Ceny Karla Čapka.

Cenu ČS Fandomu v ČR Ludvík za práci v roce
2021 získal za uspořádání výstavy věnované
Jaroslavu Mosteckému Josef „Mlok“ Vašát.

Cenu ČS Fandomu v SR Drak získal kolektiv
scifi.sk za podkasty a online aktivitu v kovidových letech.

NON FICTION

Pavel Kosatík

Slovenské století Slovensko 30 let poté

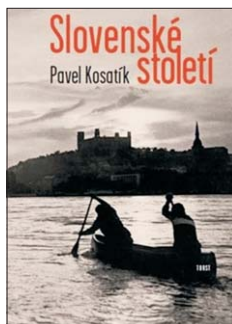
Pavel Kosatík je mimo československý fandom znám hlavně
jako autor soustředěný na české dějiny, které nahlíží přes osu-
dy a osobní historii významných českých mužů a žen.

Knihou *Slovenské století* organicky rozšiřuje svůj záběr
o Slovensko, se kterým jsme sedm desetiletí tvořili jeden celek
a bez jehož pochopení nemůžeme opravdu poznat ani sebe.
Sleduje vývojový oblouk, jaký slovenská společnost opsala
v letech 1918–1998, a dochází k závěru, že Slováci svůj histo-
rický čas nepromarnili. Začínali z mnohem horší startovní po-
zi-
ce než Češi, jejich veřejný a politický život nejenže neměl struk-
turu, ale téměř neexistoval. Na konci 20. století se ale tato ne-
dlouho předtím téměř neexistující společnost sama dokázala
zbavit nedemokrata s diktátorskými ambicemi.

Pro českého čtenáře je kniha asi nejcněnější podrobným
vylíčením chyb, jimiž trpěl český pohled na slovenské bratry.
Čtenáři na knižní databázi to komentují následobně:

- Kniha mi ukázala, jak málo toho o Slovensku vím.
- Už jen proto, že mě nikdy nenapadlo podívat se na věc oč-
ma Slováků, a teď už mě to napadá, stálo za to si knihu přečíst.
- Je příjemné přečíst si knihu o Slovensku a potažmo aj
o Slovácích z pera českého autora. Příjemné preto, že adora-
cia ani pohanenie sa nekoná a takisto nás autor neospravedl-
ňuje, ale ani nepranieruje ako národy, ktoré v spoločnom štáte
spravili množstvo chýb.

I známý ekonom Miroslav Singer v anketě Lidových novin
napsal: [Kosatíkova] kniha o Slovensku mi skutečně přináší

mnoho nových souvislostí, o kte-
rých jsem neměl ani ponětí. Perfekt-
ní čtení pro každého, kdo má Slo-
vensko rád a je ochotný si připustit,
jak málo o něm my Češi víme. Už se
těším na pokračování...

Má na mysli *Slovensko 30 let po-
té*. Knihu o tom, kam se ubíral sloven-
ský národ za třicet let samostatnosti,
během níž se říkalo, že vztahy obou
národů jsou lepší než kdykoli v minu-
losti. Což je asi pravda, příčiny větši-
ny dřívějších konfliktů zmizely, ale ne-
nahradila dřívější animozity jen lho-
stejnost? Až do přečtení druhé Kosa-
tíkovy knihy jsem si neuvědomoval,
kolik společného má české a sloven-
ské politické panoptikum, a v čem
jsou naopak zcela rozdílná. ZR

Pavel Kosatík: *Slovenské století
Torst, 2021, 408 str., 399 Kč*
*Slovensko 30 let poté, Práh, 2022,
272 str., 299 Kč*

Pavel Kosatík

Slovensko

1 2 3 4 5 6 7
8 9 10 11 12
13 14 15 16 17
18 19 20 21
22 23 24 25
26 27 28 29

30 let poté